

หลักกฎหมายและวิธีการในการยึดทรัพย์ของกลาง

3.1 หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไม่ใช้ เป็นสิทธิโดยเด็ดขาด และอาจถูกจำกัดโดย เหตุผล เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนได้ การยึดทรัพย์ในคดียอม เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลได้ เป็นอย่างดี การยึดทรัพย์ที่จะกล่าวต่อไปนี้ หมายถึงการยึดทรัพย์ตามกฎหมายมหาชนที่ปรากฏ เป็นหลักอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา เท่านั้น หากได้ขยายความ เลยไปถึงการยึดทรัพย์ที่ เจ้าหน้าที่กระทำต่อลูกหนี้ในคดีแพ่งไม่ ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานของพนักงานสอบสวน เท่านั้น

1.1 ความหมายของคำว่า "ของกลาง" ในคดีอาญา

โดยทั่วไปการยึดทรัพย์ในคดีอาญาก็ยอม เป็นไป เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญสองประการ ไม่ประการใดก็ประการหนึ่ง คือ

1. ยึดของกลางเพื่อใช้เป็นหลักฐานในคดี และ
2. ยึดของกลางเพื่อให้ศาลสั่งริบ

ความประสงค์แห่งการยึดที่กล่าวข้างต้นจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป เบื้องหน้า ฉะนั้น เมื่อเข้าใจวัตถุประสงค์แห่งการยึดดังกล่าวแล้ว ก็อาจที่จะให้คำจำกัดความของคำว่า "ของกลาง" ในคดีอาญาได้ว่า ของกลางหมายถึงทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจได้ทำการยึดไว้เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญา และยึดไว้อื่น เนื่องจากทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบ

ความประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่อง¹

ตามข้อบังคับการเก็บของกลางกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480 และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2510 ลักษณะ 15 ข้อ 413² ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ของกลาง" หมายความว่า วัตถุใด ๆ หรือทรัพย์สิน ซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงานโดยอำนาจแห่งกฎหมาย หรือ โดยหน้าที่ในทางราชการ และมีไว้เป็นของกลางเพื่อพิสูจน์ในทางคดี หรือ เพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ

(1) ของกลางในคดีอาญา คือ สิ่งของที่เกี่ยวข้องจัดการทางคดีอาญา เป็นสิ่งของที่บุคคลมิได้เป็นเจ้าของ หรือ สิ่งของที่ใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ความผิด

(2) ของกลางอย่างอื่น คือ ของกลางที่ไม่เข้าอยู่ในลักษณะของกลางในคดีอาญา เช่น ของที่เก็บตก หล่น หลุด ลอยได้ เป็นต้น

จะเห็นว่าความหมายของคำว่า "ของกลาง" ตามข้อบังคับการเก็บของกลางฯ ระเบียบการตำรวจ ข้างต้น โดยเฉพาะคำว่า ของกลางในคดีอาญา ตาม (1) เป็นไปตามหลักที่กล่าวไว้ คือ พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการยึดทรัพย์เป็นเกณฑ์ในการนิยามความหมายของคำว่า "ของกลาง" ส่วนระเบียบการตำรวจตาม (2) เป็นเรื่องของกลางในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1323, 1324

¹ ความหมายของคำว่า "ของกลาง" อาจมีผู้ให้อธิบายแตกต่างกันไปบ้าง มานิต สิทธิผล กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ของตนว่า "ของกลาง หมายความว่า สิ่งของที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมายได้มา เพื่อดำเนินคดีในฐานะ เป็นของที่เกี่ยวข้องกับความผิดโดยตรง สำหรับการดำเนินคดีนั้น อาจเป็นการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานนั้นเอง หรือในชั้นศาลก็ได้" ดู มานิต สิทธิผล, "ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและริบของกลางในคดีป่าไม้" (วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 57. ความแตกต่างอยู่ที่ภาษา แต่ความเข้าใจในสาระไม่ต่างจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้.

ข้อบังคับการเก็บของกลางกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480 ข้อ 4.

² กรมตำรวจ, ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมตำรวจ, พ.ศ. 2530), หน้า 147.

3.1.1 ของกลางตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา

ในคดีอาญา มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายลักษณะพยานว่า คดีอาญาจำต้อง พิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานเสมอ³ ซึ่งต่างกับคดีแพ่งที่จะพิสูจน์พยานหลักฐานกับ เจาะาะข้อเท็จจริงที่ยัง โต้แย้งกันอยู่เท่านั้น เมื่อคดีอาญาเป็น เรื่องที่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย และจะต้องพิสูจน์กันถึงขั้นปราศจากความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิด (beyond reasonable doubt) ภาระหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยจึงตกอยู่กับโจทก์ โดย เจาะาะพนักงานสอบสวนที่จะหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดจำเลย

มาตรา 131 และ 132 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นแม่บทที่ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนอย่างกว้างขวางในการรวบรวมพยานหลักฐาน

มาตรา 131 "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถ จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด พิสูจน์ให้เห็นความผิด"

มาตรา 132 "เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงาน สอบสวนมีอำนาจดังนี้

(1) ตรวจสอบตัวผู้เสียหาย เมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจสอบผู้ต้องหา หรือ ตรวจสอบสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือ ภาพวาด จำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่ง น่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

(2) ค้น เพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการ กระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

³ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาของไทย มาตรา 176 ยอมให้ศาลพิพากษา โดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลย ได้ เว้นแต่คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้ จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น.

(3) หมายถึงบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้ เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้วให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2)

ดังกล่าวแล้ว เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 132 จะเห็นได้ชัดเจนว่าการยึดก็คือ การนำสิ่งของมารักษาไว้ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน เพื่อเป็นพยานหลักฐาน แต่สิ่งของบางอย่างมีขนาดใหญ่โตไม่อาจยึดได้ ความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติถึงการอายัดไว้ แต่การอายัดก็เป็นการกระทำส่วนหนึ่งของการรวบรวมพยานหลักฐานนั่นเอง จึงอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน เช่นเดียวกัน

เมื่อได้ของใดมาเป็นของกลางในคดีอาญาโดยการยึดของเจ้าพนักงานแล้ว ความปกติเจ้าพนักงานจะต้องประทับตราหรือ เครื่องหมายไว้ เป็นหลักฐานด้วย เพื่อเป็นหลักฐานแห่งการยึด อายัด หรือรักษาสิ่งนั้น ๆ และกฎหมายได้บัญญัติลงโทษแก่ผู้กระทำผิดใด ๆ ให้เป็นที่เสียหายแก่ของกลางเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ปรากฏในมาตรา 141, 142, 158 และ 159 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ปัญหาในทางกฎหมาย คือ มาตรา 132(4) ให้อำนาจเจ้าพนักงานยึดสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาตามมาตรา 132(2) และ (3) แต่ระยะเวลาการยึดมีปัญหาว่าจะยึดได้นานเท่าใด

มาตรา 85 วรรคท้าย บัญญัติว่า "สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้ว ก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น"

โดยหลักการ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่อาจใช้ เป็นพยานหลักฐานในคดีอาชญาตลอดเวลา จนกว่าคดีจะถึงที่สุด แต่มาตรา 85 ก็ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าต้องยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุดเสมอไป ในปัญหานี้ ต้องแยกพิจารณาว่า สิ่งของที่ยึดไว้เป็นของกลาง เป็นสิ่งของที่พึงรับตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าเป็นของพึงรับ ก็ต้องยึดไว้จนคดีถึงที่สุด เช่น จับผู้ต้องหาได้พร้อมของกลางคือ ยาเสพติด หรือโทษสลากกินรวบ ยาเสพติด หรือ โทษสลากกินรวบ เป็นสิ่งของที่พึงรับ พนักงานสอบสวนก็ต้องยึดของกลางนั้นไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด คำว่า "ของพึงรับ" ในที่นี้ น่าจะหมายเฉพาะทรัพย์สินที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินใดที่

กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้ เป็นความผิด ให้นำทรัพย์สินทั้งสิ้น ไม่ว่า เป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ตกลงโทษ ตามคำพิพากษาหรือไม่" ดังนั้นศาลจะต้องริบเสียทั้งสิ้น หาก เป็นทรัพย์สินที่ "กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้ เป็นความผิด" เพราะศาลจะไม่คืนให้เด็ดขาด ไม่ว่าทรัพย์สินนั้น จะเป็นของผู้อื่นซึ่งมิใช่จำเลยก็ตาม และถึงแม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องจำเลย ศาลก็ต้องริบของกลางนั้นเสีย จะคืนจำเลยมิได้⁴ แต่ปัญหาคือ ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด และทรัพย์สินที่บุคคลได้มาโดยการกระทำความผิดซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 บัญญัติว่า "ในการริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้นำศาลมีอำนาจสั่งให้นำทรัพย์สินดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ
- (2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สิน เหล่านี้ เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็น เป็นใจด้วยในการกระทำความผิด" ไม่บังคับให้ศาลต้องริบเสมอไป ยิ่งถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินนั้น เป็นของบุคคลที่สามด้วย บุคคลที่สามซึ่งมิได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำความผิด อาจยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินของกลางต่อศาล ได้ตามมาตรา 36 (ถ้าทรัพย์สินยังอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงาน) ซึ่งบัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลสั่งริบทรัพย์สินตามมาตรา 33 หรือมาตรา 34 ไปแล้ว หากปรากฏในภายหลังโดยคำเสนอของเจ้าของแท้จริงว่า ผู้เป็นเจ้าของแท้จริงมิได้รู้เห็น เป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ก็ให้ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สิน ถ้าทรัพย์สินนั้นยังคงมีอยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน แต่คำเสนอของเจ้าของแท้จริงนั้น จะต้องกระทำต่อศาลภายใน 1 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด" ดังนั้นภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดให้ริบของกลางนั้น ปัญหาคือ บุคคลที่สามมายื่นคำร้องขอคืนในชั้นพนักงานสอบสวน และของกลางนั้น เจ้าพนักงานไม่มีความจำเป็นต้องใช้ เป็นพยานหลักฐานในศาล อาจเป็น เพราะมีการทำบันทึก ทำคำอธิบายพยาน ภาพถ่าย หรือทำด้วยประการอื่นใดไว้แล้ว เจ้าพนักงานจะคืนให้ก่อนคดีถึงที่สุดได้หรือไม่ เช่น ตำรวจจับผู้ต้องหาได้ขณะชน เฮอร์อีนโดยทางรถยนต์ ได้ยึด เฮอร์อีนกับรถยนต์ที่ใช่ เป็นพาหนะนั้น เป็นของกลาง เมื่อสอบสวนคำเบิกคดีถึงชั้นพนักงานอัยการและพนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาที่ถูกจับมาได้ต่อศาลแล้ว ส่วนผู้ต้องหาที่ยัง

⁴ สมพร พรหมพิลาธร, คู่มือการขอคืนของกลาง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์-นิติธรรม, 2532), หน้า 48-49.

หลบหนีได้สิ่งจับไป ระหว่างนั้นเจ้าของรถยนต์ยื่นคำร้องขอคืนรถยนต์ของกลางโดยมีพยาน เอกสาร และหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหา เข้าซื้อรถยนต์มาจากบริษัทรถยนต์เจ้าของรถ และผู้ร้องไม่รู้เห็น เป็นใจในการกระทำผิดด้วย

ตามปกติ ถ้าพนักงานอัยการ เห็นว่าผู้ร้องมิได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำผิด ก็จะไม่แจ้งให้พนักงานสอบสวน (ในแบบ อ.ก. 64) ว่าให้พนักงานสอบสวนจัดการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย^๕ ทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนเห็นว่า แม้พนักงานอัยการจะไม่ร้องขอให้ศาลริบรถยนต์นั้นก็ตาม แต่คดียังไม่ถึงที่สุด เพราะผู้ต้องหาบางคนหลบหนีไปได้ จึงถือว่าคดียังไม่ถึงที่สุด ตามมาตรา 85 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และยังคงยึดของกลางอยู่ต่อไป

ปัญหาข้างต้น เป็นปัญหาพื้นฐานที่สุดที่ประสบกันเสมอ ๆ เมื่อต้องพิจารณาตีความมาตรา 85 วรรคท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะบทบัญญัติของกฎหมายส่วนนี้สับสนและยังไม่ชัดเจนอีกด้วย

แต่ถ้าพิจารณาว่าการตีความที่เจ้าพนักงานตำรวจกระทำอยู่ในทางปฏิบัติขณะนี้ ย่อมเป็นผลร้าย และก่อความไม่เป็นธรรมแก่ราษฎรผู้สุจริตได้ เพราะทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องถูกยึดต่อไปนานเข้าประโยชน์ไม่ได้ โดยเฉพาะรถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ค่าบำรุงรักษาสูง และเสื่อมคุณภาพได้โดยง่าย ถ้าไม่มีการขับเคลื่อนอยู่เสมอ ๆ จึงน่าจะคิดว่าเจ้าพนักงานน่าจะคืนได้ก่อนคดีถึงที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้อยคำในมาตรา 85 วรรคท้ายที่ว่า "เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด" คำว่า "มีอำนาจ" ก็น่าจะเห็นอยู่โดยนัยแล้วว่า เป็นเรื่องดุลพินิจของ

^๕อำนาจการคืนของกลางเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ไม่ใช่อำนาจของพนักงานอัยการ การแจ้งของอัยการเกี่ยวกับของกลาง ตามมาตรา 85 เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไปเท่านั้น ไม่ใช่คำสั่งให้จัดการ คู่มือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือกรมตำรวจที่ นร 0601/2563 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2530 และความเห็นสำนักงานอัยการสูงสุด ตามหนังสือที่ มท. 1202/11369 ลงวันที่ 25 กันยายน 2527 สอดคล้องกับความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เจ้าพนักงานที่จะยึดของกลางไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด หรือจะไม่มีดีไว้รอนจนคดีถึงที่สุด ก็น่าจะทำได้⁶ รายละเอียดในส่วนนี้ จะได้วิจัยกันโดยละเอียดอีกซึ่งต่อไปในบทที่ 4

เมื่อ เปรียบ เทียบกับกฎหมายของต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วในข้อ 2.5 จะพบว่า ความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินตามกฎหมายต่างประเทศทั้งสหรัฐอเมริกา และ ออสเตรเลียก็เป็นเช่นเดียวกับกฎหมายไทย คือ ประการแรก การยึดมักเป็นผลต่อเนื่องตามมา ภายหลังการค้น เช่นเดียวกับมาตรา 85 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้เพื่อหา หลักฐานที่จะแสดงความผิดของผู้ต้องหา ในสหรัฐอเมริกา คดี Anderson v. State of Maryland, และคดี Coolidge v. New Hampshire (กล่าวแล้วในข้อ 2.5) ส่วนความ ประสงค์ที่ว่า เพื่อยึดสิ่งอันพึงต้องริบตามกฎหมายนั้น ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวถึงหลักนี้ ในคดี Plymouth v. Pa⁷ ว่า บทแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 4 ไม่ได้ยับยั้งเจ้าพนักงานจากการ ยึดสิ่งซึ่งเป็นของผิดกฎหมาย แม้ว่าเจ้าพนักงานจะทำการค้นในเคหสถานของจำเลย เนื่องใน ความผิดฐานอื่นก็ตาม

3.1.2 หลักและวิธีการยึดของกลางตามกฎหมายพิเศษ

1) ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

ของกลางตามความผิดในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

อาจแยกออกได้ดังนี้

1. ไม้หวงห้าม (มาตรา 7 เช่น ไม้สัก และไม้ยาง ไม้ว่าจะขึ้นที่ใดในราชอาณาจักร)
2. ของป่าหวงห้าม (มาตรา 27)

⁶ความเห็นแนวที่กล่าวนี้ ดู มานิค สิทธิผล, ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและริบของกลางในคดีป่าไม้ (วิทยานิพนธ์ปริชยมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2532), หน้า 106. พลตำรวจตรีสง่า ดวงอัมพร, "คำบรรยายวิธีพิจารณาความอาญาของพนักงานสอบสวน" ใน Lecture เนติฯ 28 ภาค 2 เล่ม 5 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทยีนดิม จำกัด, 2529), หน้า 5-6.

⁷380 U.S. 693 (1965).

3. สิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยไม้หวงห้ามที่
รัฐมนตรีประกาศ กำหนดตามมาตรา 53 ตริ

4. เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ในการกระทำผิด

5. ยานพาหนะ

6. สัตว์พาหนะ

7. ทรัพย์สินอื่น ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี

สำหรับระยะเวลาในการยึดของกลางนั้น ตามพระราชบัญญัติ
ป่าไม้ พ.ศ. 2484 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาบ้าง กล่าวคือในมาตรา 64 ทวิ ของพระราชบัญญัติป่าไม้ กำหนด
กฎเกณฑ์เป็นพิเศษว่า

"ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดา เครื่องมือ เครื่องใช้
สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้
ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา
48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ จนกว่าพนักงานอัยการ
สั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มี
เหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาด
ไม่ฟ้องคดีหรือศาลไม่พิพากษาให้รับ และผู้ เป็น เจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายใน
กำหนดหก เดือนนับแต่วันทราบ หรือถือว่าได้ทราบค่าสิ่ง เด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือวันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุด
แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมป่าไม้

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะ เป็นการ เสียของหรือเสียหาย หรือค่า
ใช้จ่ายในการ เก็บรักษาจะ เกินค่าของทรัพย์สิน รัฐบาลหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอด
ตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้ เงิน เป็นจำนวนสุทธิ เท่าใดให้ยึดไว้แทน
ทรัพย์สินนั้น"

จะ เห็นว่ามาตรา 64 ทวิ เป็นบทบัญญัติพิเศษแตกต่างจาก
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาใน เรื่องระยะเวลาในการยึดของกลางในความผิดบาง
ประ เภท กล่าวคือ ความผิดฐานทำไม้หรือทำอันตราขายไม้หวงห้าม (มาตรา 11) ความผิดฐาน

แปรรูปไม้ หรือตั้งโรงงานแปรรูปไม้ใน เขตควบคุมการแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 48) เฝ้า ถาง ทำลายป่า (มาตรา 54) และครอบครองไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูปโดยไม่มีรอบตรา ค่าภาคหลวง (มาตรา 69) เหตุที่กำหนดกฎเกณฑ์ เรื่องการยึด เป็นพิเศษแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะเหตุว่าบทบัญญัติทั้งสี่มาตราที่กล่าวนี้ เป็นความผิด ที่มีผลรุนแรงต่อสภาพป่าไม้ เป็นความผิดสำคัญของกฎหมายป่าไม้ จะสังเกตว่า ในพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับป่าไม้อื่น ๆ อีก 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ไม่มีบทบัญญัติใน เรื่องการยึด เป็นพิเศษ ดังเช่นพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

นอกจากใน เรื่องการคืนของกลางในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ที่วางหลักเกณฑ์ เป็นพิเศษคือ ให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีในการสั่งคืนของกลาง ดังปรากฏ ในมาตรา 64 ครี ว่า

มาตรา 64 ครี ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่ เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มี เหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงาน เจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือ เงิน แล้วแต่กรณีให้แก่เจ้าของ ก่อนถึงกำหนดตาม มาตรา 64 ทวิ ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้ เป็นพยานหลักฐานในการ พิจารณาคดีที่ เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มี เหตุอันควรสงสัยว่า เป็นผู้ กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้ เป็น เจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา

ความในมาตรา 64 ครี จำกัดอำนาจการสั่งคืนของรัฐมนตรี เฉพาะทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ คือ ความผิดในมาตรา 11, 48, 54 และ 69 ข้างต้น อย่างหนึ่ง กับข้อเท็จจริงปรากฏชัดว่าทรัพย์สินนั้นมิใช่ของผู้กระทำความผิด หรือของผู้ต้องสงสัยอีก

ประการหนึ่ง^๑ หากเป็นกรณีที่ไม่เข้าองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งแล้ว การคืนของกลางโดยหลักแล้ว ก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติทั่วไปในมาตรา 85 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469

ตามมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 บัญญัติไว้ว่า "สิ่งใด ๆ อันจะพึงรับตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจมีอำนาจยึด"

คำว่า "สิ่งใด ๆ อันจะพึงรับตามพระราชบัญญัตินี้" หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่กฎหมายศุลกากรถือว่าเป็นความผิด และมีโทษให้ริบทรัพย์สิน ซึ่งมีรายละเอียดบัญญัติไว้ใน 13 มาตราของพระราชบัญญัติศุลกากร คือ มาตรา 15, 27, 28, 30, 32, 36, 39, 55, 60, 74, 89, 92, 96^๑ ตัวอย่างเช่น นำวัตถุลามก หรือยาเสพติดให้โทษเข้ามาในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะลักลอบ หรือเปิดเผยก็เป็นความผิด มาตรา 27 และให้ริบโดย มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ฉะนั้น พนักงานศุลกากรหรือ ตำรวจจึงมีอำนาจยึดของกลาง คือ วัตถุลามก และยาเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นของต้องห้ามตามกฎหมายได้

^๑ มานิต สิทธิผล อัยการและอดีตนิติกรกรมป่าไม้ เขียนไว้ในวิทยานิพนธ์ตอนหนึ่งว่า ข้อดีของการให้รัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติสิ่งคั้นนั้น นับว่าเป็นผลในด้านการกลั่นกรองหลายชั้น ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ยาก และจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เมื่อยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการยึดและการคืนของกลางเป็นพิเศษ เจ้าพนักงานมักคืนของกลางไปโดยเร็ว ทำให้มีการนำของกลางไปใช้ในการกระทำความผิดซ้ำอีก มานิต สิทธิผล, ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและริบของกลางในคดีป่าไม้, หน้า 111.

^๑ เพ็ญแข พรหมจินดา, สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจการยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2527), หน้า 30-35.

ถ้าหากเป็นของที่เกิดจากการกระทำผิดตามมาตราอื่น เช่น มาตรา 27 ทวิ¹⁰ หรือมาตรา 31¹¹ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นของอันพึงต้องริบเช่นกัน แต่เป็นการริบตามกฎหมายอื่น เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 และมาตรา 27 ทวิ และ 31 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ไม่ได้บัญญัติเรื่องการริบทรัพย์เอาไว้ ดังนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ใช่อำนาจยึดตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469¹² และคานันฎีกาที่ 531/2510

คำพิพากษาฎีกาที่ 531/2510 จำเลยรับปลิงทะเลของกลางไว้ โดยรู้ว่าเป็นของที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยหลีกเลี่ยงอากรข้อห้ามข้อจำกัด อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 ทวิ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2499 มาตรา 4 แต่โดยที่มาตรา 27 ทวินี้ มีกำหนดโทษเบากว่ามาตรา 27 และเพิ่งบัญญัติเมื่อ พ.ศ. 2499 จึงเป็นที่เห็นได้ว่า ความผิดตามมาตรา 27 ทวินี้ ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 27 จึงได้บัญญัติมาตรา 27 ทวิขึ้น ส่วนการริบของกลางนั้น มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ระบุถึงการริบทรัพย์อันเนื่องด้วยความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 เมื่อจำเลยไม่ผิดตามมาตรา 27 แล้ว จึงริบของกลาง

¹⁰ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469, มาตรา 27 ทวิ "ผู้ใดช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งของอันคนรู้ว่าเป็นของที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยหลีกเลี่ยงอากรข้อห้ามหรือข้อจำกัด มีความผิดต้องระวางโทษปรับเงินสี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว หรือจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งจำทั้งปรับ" ความผิดฐานนี้ เรียกก่าย ๆ ก็คือ ความผิดฐานรับของหนีภาษีไว้วันเอง.

¹¹ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 31 "ของที่ต้องเสียภาษี หรือที่ต้องจำกัด หรือต้องห้ามนั้น ผู้ใดนำหรือยอมให้ผู้อื่นนำ หรือเกี่ยวข้องในการนำลงในหรือออกจากเรือลำใดในทะเล หรือในแม่น้ำลำคลองซึ่งอาจเป็นทางแก่การฉ้อประโยชน์รายได้ของแผ่นดินก็ดี หรือหลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรือข้อห้ามก็ดี ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 27".

¹² ประพันธ์ เนตรนพรัตน์, คำบรรยายกฎหมายศุลกากร (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามเจริญ, 2522), หน้า 346.

ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 ไม่ได้ แต่ศาลมีอำนาจสั่งริบของกลางตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 ได้ เพราะมาตรา 27 ทวิ ไม่มีข้อความแสดงว่าจะมิให้ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แม้ฟ้องโจทก์ก็จะมีได้อ้างประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 ก็ตาม แต่ก็มีคำขอให้ริบของกลางมาแล้ว ดังนั้นศาลสั่งให้ริบตามกฎหมายที่ถูกต้องได้

นอกจากที่กล่าวแล้ว ในพระราชบัญญัติศาลการยังมีบทบัญญัติพิเศษในเรื่องการเก็บรักษาและจำหน่ายสิ่งของที่ยึดตามมาตรา 25 และ 26 ของพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469 ด้วย กล่าวคือ การเก็บรักษาของที่ยึดเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานศาลการแต่เพียงผู้เดียว เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลการในระยะใกล้พอสมควร ก็ให้ส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของอำเภอที่อยู่ใกล้ที่สุด แต่เป็นการรักษาแทนพนักงานศาลการ ส่วนการจำหน่ายของที่ยึดนั้น มาตรา 25 ของพระราชบัญญัติศาลการฯ กล่าวเฉพาะกรณีจำหน่ายของที่ยึดไว้แต่ยังไม่ตกเป็นของแผ่นดิน กฎหมายให้อธิบดี หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายมีอำนาจสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควรก่อนที่ของที่ยึดไว้จะตก เป็นของแผ่นดินได้ แต่การใช้อำนาจนี้จะต้องปรากฏเหตุสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการดังกล่าวนี¹³

1. ของที่ยึดไว้เป็นของเสียง่าย
2. หนองช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย
3. ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะมากเกินสมควร

ซึ่งหลักตามมาตรา 25 ของพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. 2469 ก็คงเทียบเคียงได้กับหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 แต่มาตรา 25 มิได้บัญญัติเรื่องการบันทึกรายการตามประมวลแห่งเท่านั้น แต่ถ้าหากเจ้าหน้าที่ที่ทำการขายทอดตลาดได้บันทึกการขายไว้โดยละเอียดถี่ถ้วน ก็จะเป็นประโยชน์ในแง่แสดงความจริงและความระมัดระวังของเจ้าหน้าที่เอาไว้เป็นหลักฐาน ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 192/2524 ว่า หากได้บันทึกการขายอันเป็นเครื่องให้บุคคลผู้มีสิทธิจะริบทรัพย์สิน อาจทราบว่าเป็นทรัพย์สินของคนและพิสูจน์ได้ เช่นนี้ น่าจะ

¹³มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศาลการ (พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์การพิมพ์, พ.ศ. 2526), หน้า 327-333.

เป็นการกระทำโดยละ เอียดรอบคอบและอยู่ในภาวะวิสัยปกติที่พึงจะกระทำ อันไม่น่าจะถือว่าเป็นการประมาท เลิน เล่อ

3) ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

ตามมาตรา 154 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522 นั้น บัญญัติว่า บรรดาแร่ เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้มาใช้ในการกระทำความผิดหรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้ผลในการกระทำความผิดตามมาตรา ๖๑ หรือ ๖๒ สำหรับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมิได้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ เว้นแต่ทรัพย์สินนั้น เป็นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำความผิด

การริบทรัพย์สินตามมาตรา 154 ดังกล่าว ยังเห็นได้ว่า เป็นไปตามหลักการทั่วไป กล่าวคือ หลังจากที่ศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์สินนั้นแล้ว เจ้าของแท้จริงซึ่งมิได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำความผิดนั้น ยังมีสิทธิยื่นคำร้องขอคืนได้ภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36

สำหรับสิทธิในทางแพ่งของเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกเจ้าพนักงานยึดไว้ เป็นของกลางก็ยังคงเป็นอยู่เหมือนเดิม กล่าวคือ ถ้าปรากฏตัวเจ้าของแท้จริง เจ้าของก็ต้องเรียกร้องเอาเสียภายในหนึ่งปี นับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327

แต่พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 ได้ยกเลิกหลักการที่ว่านี้โดยสิ้นเชิง กล่าวคือ

มาตรา 15 ทวิ ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินของกลางดังกล่าวไว้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี ได้จนกว่าจะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ฯลฯ และเมื่อได้มีการฟ้องคดี ให้กับความในมาตรา 154 ววรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับ

ซึ่งมาตรา 154 ได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดฉบับเดียวกันนี้ ในวรรคสองบัญญัติว่า ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง และเมื่อพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาลแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายใน

ท้องถิ่นอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน เพื่อให้บุคคลซึ่งอาจอ้างว่าเป็นเจ้าของมายื่นคำร้องขอ เข้ามาในคดีก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าในคดีดังกล่าวจะปรากฏตัวบุคคลซึ่งอาจ เชื่อว่าเป็นเจ้าของหรือไม่ก็ตาม

วรรคสามบัญญัติว่า ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดอ้างตัว เป็นเจ้าของก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น หรือมีเจ้าของแต่เจ้าของไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาล เชื่อว่าตนไม่มีโอกาสทราบ หรือไม่มี เหตุผลอันควรสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดดังกล่าว อีกทั้งคนได้ใช้ความระมัดระวังความสมควรแล้ว ที่จะปกป้องมิให้มีการกระทำความผิด เช่นนี้ เกิดขึ้น หรือไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาล เชื่อได้ว่าตนไม่มีโอกาสทราบหรือไม่มี เหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการนำทรัพย์สินดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินดังกล่าวได้ เมื่อพ้นกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันแรกของวันประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันตามวรรคสอง และในกรณีนี้ มิให้ห้ามมาตรา 36 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับใน เรื่องการยึดของกลางในคดีนี้ ตามบทบัญญัติดังกล่าวมีข้อสังเกตบางประการ คือ

1. ของกลางที่ปรากฏตัวเจ้าของ ตามปกติจะแสดงตัวในชั้นสอบสวน โดยแจ้งว่าผู้ต้องหาเจ้าของกลางไป และแสดงสัญญาเช่าต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งในกรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนจะต้องยึดของกลางนั้นไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เว้นแต่ถ้าทรัพย์สินและของกลางที่ยึดหรืออายัดไว้ จะ เป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะ เกินค่าของทรัพย์สิน อธิบดีกรมทรัพยากรธรณีมีอำนาจประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน เพื่อให้ เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายทราบ ฯลฯ

เจ้าของหรือผู้ครอบครองของกลาง เมื่อทราบประกาศดังกล่าวแล้ว มีสิทธิยื่นคำร้องขอรับทรัพย์สินหรือของกลางดังกล่าวไป เก็บรักษาด้วยตนเองได้ภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน นับแต่วันประกาศในหนังสือพิมพ์

ถ้าไม่ปรากฏตัวเจ้าของ ให้อธิบดีกรมทรัพยากรธรณีสั่งให้จัดการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินหรือของกลาง หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ ทั้งนี้ตาม มาตรา 15 จีควา

ถ้าการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือของกลางไว้ดังกล่าวจะไม่เป็น การเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะไม่ เกินค่าของทรัพย์สิน เจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่มีสิทธิร้องขอรับไป เก็บรักษาไว้เองดังกล่าวข้างต้น แต่จะต้องรอผลคดีอาญา

เรื่องนั้น ว่าในที่สุดอัยการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

(1) ถ้าอัยการสั่งฟ้องและยื่นฟ้องคดีนั้นต่อศาล เจ้าของหรือผู้ครอบครองของกลางต้องรอดูประกาศของพนักงานเจ้าหน้าที่ในหนังสือพิมพ์รายวัน แล้วยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีนั้น จะรอให้ศาลพิพากษาคดีถึงที่สุดเสียก่อนแล้วค่อยร้องขอคืนของกลางตามมาตรา 36 แห่งประมวลกฎหมายอาญามีได้

(2) ถ้าอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้น เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องร้องขอรับทรัพย์สินของกลางคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันทราบ หรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี มิฉะนั้นทรัพย์สินของกลางนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 15 ทวิวรรคท้าย¹⁴ ซึ่งเป็นการผิดแผกแตกต่างจากหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 ที่กล่าวมาแล้ว

2. ของกลางที่ไม่ปรากฏตัวเจ้าของ ตามมาตรา 15 เบญจ ในกรณีที่มีการยึดของกลางที่ต้องสงสัยในการกระทำความผิดโดยไม่ปรากฏตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ยึดส่งมอบของกลางให้แก่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือเจ้าหน้าที่อธิบดีกำหนด เพื่อเก็บรักษา และให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย มีอำนาจประกาศหาตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครองเพื่อให้บุคคลดังกล่าวไปแสดงหลักฐานเพื่อขอรับของกลางคืน

การขอรับของกลาง ต้องไปแสดงหลักฐานเสียภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันแรกที่มีประกาศในหนังสือพิมพ์

ในกรณีที่ปรากฏว่า ผู้ที่แสดงตัวเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองตามวรรคหนึ่ง (มาตรา 15 เบญจ) เป็นบุคคลที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว และมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือ เป็นบุคคลที่ปรากฏหลักฐานในขณะที่สอบสวนแล้วว่ามิใช่ เป็นผู้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำความผิด หรือมิใช่ เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีมีหนังสือแจ้งให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาล เพื่อขอรับของกลางคืนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งจากอธิบดี หากมิได้ใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลดังกล่าว ให้ถือว่า บุคคลนั้นมิใช่ เจ้าของหรือผู้ครอบครอง

¹⁴มาตรา 15 ทวิ วรรคท้าย บัญญัติว่า "ในกรณีที่มิคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองร้องขอรับทรัพย์สินคืนภายในกำหนดหกเดือน นับแต่วันทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี มิฉะนั้นทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน".

ทรัพย์สินนั้น ซึ่งจะมีผลให้ของกลางนั้นตก เป็นของแผ่นดินตามมาตรา 15 เบญจ โดยไม่ต้องรอให้ ครบห้าปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327

จะนั้น จะเห็นว่าตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ที่แก้ไขใหม่ มีหลักการยึด การขอคืนของกลาง การจัดการของกลางที่แตกต่างจากหลักการทั่วไปตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในหลายประการ และที่น่า สงเกตคือ ในกรณีตามมาตรา 15 เบญจ ที่ให้ผู้แสดงตัวอ้างเป็นเจ้าของของกลางต้องร้องขอคืน ของกลางโดยใช้สิทธิทางศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมทรัพยากรธรณีแจ้งให้ไปใช้สิทธิ ทางศาล มีหลักการที่ดีในแง่ทำให้มีการกลั่นกรองการคืนของกลางให้ เป็นไปโดยละเอียดรอบคอบ มีใช้คืนกันได้โดยง่าย โดยเพียงอาศัยดุลพินิจของเจ้าพนักงานระดับล่าง หรือฝ่ายบริหารเท่านั้น อัน เป็นช่องทางให้มีการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเจ้าพนักงานได้ แต่ก็ เป็นเรื่องน่าคิดว่า บท บัญญัติในมาตรา 15 เบญจ เป็นการคัดรอนสิทธิเสรีภาพของเจ้าของที่แท้จริง เกินไปหรือไม่ และจะ ทำให้เกิดศรัทธาโรงรศาลกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้หรือไม่ เป็น เรื่องที่น่าคิด เช่นกัน

4) ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

การยึดของกลางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

มีข้อที่น่าสนใจมากคือ มาตรา 78 ที่บัญญัติว่า

"ผู้ขับขี่ หรือผู้ หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล หรือ ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ว่าจะ เป็นความผิดของผู้ขับขี่ หรือผู้ขี่ หรือควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ ตาม ต้องหยุดรถ หรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควร และพร้อมทั้งแสดงตัว และแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล และ ที่อยู่ของตน และหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขับขี่ หรือผู้ขี่ หรือควบคุมสัตว์ หลบหนีไป หรือไม่ แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิดและให้ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่หลบหนีหรือไม่แสดงตนว่า เป็นผู้ขับขี่จนกว่าคดีถึงที่สุด หรือ ไล่ตัวผู้ขับขี่ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหก เดือนนับแต่วัน เกิดเหตุ ให้ถือว่ารถนั้น เป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด และให้ตกเป็นของรัฐ"

ความบัพยัคติดังกล่าว ให้เจ้าพนักงานยึดหรือหน่วงเหนี่ยวรถคัน
เกิดเหตุไว้ได้ 2 ชั้นตอน คือถ้าได้ตัวผู้ขับขี่มาเป็นผู้ต้องหาแล้ว ก็อาจยึดไว้อีกได้จนกว่าคดีถึงที่สุด
หากเจ้าของมาขอรับคืนก็อาจบันทึกไว้รักษาไว้ชั่วคราว ภายใต้อำนาจที่จะส่งคืน เมื่อ
พนักงานสอบสวนต้องการ อย่างไรก็ดี หากได้ตัวผู้ต้องหาแล้ว และไม่จำเป็นต้องใช้รถคันนั้น
ในการดำเนินคดีต่อไป พนักงานสอบสวนก็อาจคืนให้ไป เลยก็ได้

แต่ในกรณีผู้ต้องหาหลบหนีไปเลย ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าของหรือ
ผู้ครอบครองรถคันนั้นจะต้องไปแสดงตัวต่อพนักงานสอบสวน เสียภายในหก เดือน นับแต่วันเกิดเหตุ
แล้วทำเรื่องขอคืน เสียในระหว่างนั้น เพื่อว่ารถคันนั้นจะได้ไม่ตก เป็นของรัฐ เมื่อพ้นกำหนดหก เดือน
ดังกล่าวแล้ว

ในทางปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นไป
ในทางเดียวกัน และถูกต้อง กรมตำรวจได้มีบันทึกที่ 0503/21923 ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.
2523 วางแนวทางสำหรับตำรวจในการพิจารณาคืนรถยนต์ให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองร้องขอ
รับรถคันคันนี้^๑

1. เมื่อพนักงานสอบสวนได้จัดการ เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์รถ
ของกลางในคดี เสร็จแล้ว
2. มีหลักฐานแสดงว่าผู้ร้องขอรับรถคัน เป็น เจ้าของที่แท้จริง
หรือ เป็นผู้ครอบครองรถโดยชอบด้วยกฎหมาย
3. เมื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถได้ดำเนินการดังต่อไปนี้
 - (1) เจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ปกปิดช่วย เหลือผู้ขับขี่รถ
ของตนให้พ้นจากการจับกุม แต่ได้กระทำการใด ๆ อันแสดงว่าได้พยายามช่วย เหลือ เพื่อให้
เจ้าพนักงานจับกุมคนขับที่หลบหนี เช่น ให้นำเอกสารหลักฐานอันสำคัญที่นำ เชื่อว่าเป็นผู้ขับขี่รถคัน
เกิดเหตุแล้วหลบหนีไปจริง และ

^๑บันทึกกองคดี กรมตำรวจที่ 0503/21923 วันที่ 18 สิงหาคม 2523 เรื่องหลักเกณฑ์
การคืนรถยนต์ของกลางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ในหนังสือ คู่มือพนักงาน
สอบสวน รวบรวมโดยคณะทำงานพิจารณาปรับปรุงพัฒนางานการสอบสวนคดีอาญา, พ.ศ. 2532,
หน้า 196-197.

(2) เจ้าของหรือผู้ครอบครองได้ช่วยเหลือ และได้บรรเทา ผลร้าย เช่น ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ค่าเสียหาย จนผู้เสียหายพอใจ แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควรจนเห็นได้ชัด ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองยินยอมชดเชยค่าเสียหายให้พอสมควรแล้ว แม้ผู้เสียหายยังไม่พอใจหรือยังไม่ยอมรับ ก็อาจคืนรถให้ไปได้

ความในข้อ 3 นี้ ไม่ใช่ว่าบังคับในกรณีที่การสอบสวนปรากฏชัดว่ารถ นั้นถูกผู้อื่นโจรกรรมไป และผู้ขับขี่ได้ขับขีไปก่อนให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น

จะเห็นได้ว่า ระเบียบกรมตำรวจที่กล่าวนี้ มีผลช่วยบรรเทาความ เคร่งครัดของตัวบท ในมาตรา 78 ของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ได้มาก เพราะ มาตรา 78 ไม่ได้กำหนดไว้ที่ใดเลยว่า เมื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถมาแสดงตัวแล้ว จะ จัดการกับรถยนต์ของกลางอย่างไร กฎหมายเพียงกำหนดว่าไม่ให้กรรมสิทธิ์โอน เป็นของรัฐในกรณีนี้ เท่านั้น การที่ระเบียบกรมตำรวจ เปิดโอกาสให้ เจ้าของมีโอกาสรับรถยนต์ของกลางคืนไปใน ระหว่างคดีได้ ย่อมเป็นผลดีทั้งต่อเจ้าของรถและทางราชการ ในแง่ของเจ้าของรถ เมื่อได้รับรถ คืนไป ก็อาจนำรถคันนั้นไปทำมาหากินหารายได้มาช่วยเหลือผู้เสียหาย หรือครอบครัวผู้เสียหายได้ มาก เป็นการบรรเทาผลร้ายจากเหตุการณ์เสียหายที่เกิดขึ้น ในแง่ของทางราชการก็เป็น ประโยชน์ที่ไม่ต้องจัดการดูแลรักษารถ เพราะหากยึดรถของกลางไว้ รัฐก็ไม่มียงบประมาณจะรักษา บำรุงรถของกลางได้อยู่แล้ว ยิ่งถ้ารถของกลางเป็นรถใหม่ ราคาแพง ความเสียหายที่รถผู้ต้องหา อาจมีมูลค่ามากกว่า ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายเรียกร้องหลายเท่าตัวก็ได้ และอาจเป็นเหตุให้เจ้าของรถหันมาดำเนินคดีแพ่งกับเจ้าพนักงานที่ยึดรถไว้แทน ในฐานะละเมิดทำให้เจ้าของรถเสียหายก็ได้ แต่เพื่อไม่ให้การคืนรถเป็นเรื่องทำกันเฉพาะ เจ้าพนักงานชั้นผู้น้อยกับเจ้าของรถเท่านั้น ระเบียบกรมตำรวจดังกล่าวจึงกำหนดบุคคลหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจสิ่งคืนรถไว้อีกด้วยว่าอย่างน้อย ต้องเป็นนายตำรวจระดับผู้กำกับขึ้นไป ดังความในข้อ 4 ของระเบียบฯ ที่ว่า

4. ผู้มีอำนาจสิ่งคืน เมื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองรถที่ถูกยึดไว้ ร้องขอรับรถคืนให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้พนักงานสอบสวนที่สอบสวนคดีนั้น เสนอข้อเท็จจริง และสำนวนการสอบสวน พร้อมด้วยความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาพิจารณา และให้ผู้กำกับการเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสิ่งคืนหรือไม่คืนรถที่ยึดไว้ เว้นแต่กรณีที่ผู้กำกับการ เห็นว่ามีปัญหา เกี่ยวกับการคืนรถ ให้หน้า เสนอต่อผู้บังคับบัญชาชั้น เหนือ เป็นผู้พิจารณา

(2) ในกรณีเรื่องยื่นสู่การพิจารณาของผู้บังคับบัญชาชั้น
เหนือผู้กำกับการ เช่น มีผู้ร้องเรียนต่อกรมตำรวจ ผู้บัญชาการ ผู้บังคับการ ให้ผู้บังคับบัญชา
ดังกล่าว เป็นผู้พิจารณาสั่งคืน หรือไม่คืนรถที่ยึดไว้แทนผู้กำกับการ

ทั้งนี้ให้ถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นตั้งแต่บัดนี้เป็น
ต้นไป หากมีปัญหาขัดข้องในการปฏิบัติอย่างไรให้เสนอกรมตำรวจพิจารณาสั่งการต่อไป

5) ตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการประมง

กฎหมายที่เกี่ยวกับการประมงที่สำคัญ คือ

1. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490
2. พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตการประมงไทย
พ.ศ. 2482¹⁶
3. พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481

กฎหมายทั้งสามฉบับข้างต้นมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้น
ตามลำดับโดยหลักการแล้ว พระราชบัญญัติทั้งสามฉบับก็มีเรื่องหลักการยึดทรัพย์ใน เรื่อง เหตุแห่งการ
ยึดเท่านั้น ส่วนวิธีการยึด การจัดการกับของกลาง การขอคืนของกลาง และผลของการยึด
ของกลางก็คงไปอิงกับหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 นั้นเอง

มาตรา 57 ของพระราชบัญญัติการประมงฯ ให้อำนาจพนักงานยึด
เครื่องมือทำการประมง สัตว์น้ำ และสิ่งอื่น ๆ ที่บุคคลใช้ในการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการ
ประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 59 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เรือดอนทาลาย หรือยึด เครื่องมือซึ่ง
ตั้งอยู่บนที่จับสัตว์น้ำโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ เครื่องมือที่ใช้ทำการประมงฯ ที่กล่าวในมาตรา
57 และ 59 พระราชบัญญัติการประมงฯ ให้ศาลริบเสียก็ได้ ซึ่งก็เป็นหลักที่กล่าวมาแล้ว คือยึดสิ่ง
ที่ฟังต้องริบตามกฎหมาย นั้นเอง

พระราชบัญญัติสิทธิการประมงฯ มาตรา 9 ให้อำนาจพนักงาน
เจ้าหน้าที่ค้น เรือต่างชาติที่มาทำการประมงในเขตน่านน้ำไทย และยึด เครื่องมือการประมง

¹⁶ ขณะที่เขียนงานวิจัยฉบับนี้ อยู่ในระหว่างการพิจารณาแก้ไขกฎหมายในชั้นของคณะ
กรรมการกฤษฎีกาอยู่.

เอกสาร และวัตถุอื่นใดอันพึงใช้ เป็นพยานหลักฐานในการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ฯลฯ ก็อาศัยหลักที่ว่า "ยึดสิ่งซึ่งใช้ เป็นพยานหลักฐาน" ตามที่กล่าวมาข้างในคอนต้นแล้ว ส่วนมาตรา 10 เป็นเรื่องจับและยึดเรือที่ได้กระทำผิด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำผิด ซึ่งมาตรา 10 วรรคสาม ให้ศาลมีอำนาจรับเสียได้ การยึดจึง เป็นเรื่องยึดสิ่งซึ่งต้องรับตามกฎหมาย

สำหรับพระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 มีข้อย่างสังเกตุในเรื่องระยะเวลาการยึดเอกสาร เกี่ยวกับเรือ และการกักเรือที่กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เช่น ไม่ได้รักษาหรือมีเครื่องหมายถาวรที่เห็นได้ชัดเจนไว้ที่ตัวเรือว่าเป็นเรือจดทะเบียน (ตามมาตรา 11) หรือ ไม่มีเอกสารประจำเรือ (ตามมาตรา 49) เป็นต้น กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงาน¹⁷ มีอำนาจกัก หรือยึดเรือไม่เกินกว่า สองวัน โดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาล ถ้าจะกักและยึดเรือหรือเอกสาร เกี่ยวกับเรือเกินสองวัน ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลภายในระยะเวลา เช่นว่านั้น ในกรณีเช่นนี้ให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจกักหรือยึดต่อไปได้จนกว่าจะได้มีคำชี้ขาดของศาลชั้นต้น คำชี้ขาดนี้ให้ถือว่า เป็นอันถึงที่สุด

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตที่อยากนำมากล่าวในที่นี้ด้วย ในแง่ของพัฒนาการกฎหมายในยุคปัจจุบันที่มีหลัก เกณฑ์ เรื่องการยึดของกลางที่น่าสนใจคือ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอัน เป็นโจรสลัด พ.ศ. ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในวาระรอเสนอเข้าสภานิติบัญญัติ เพื่อออก เป็นกฎหมายต่อไป

ในร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มาตรา 7(1) ให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือมีอำนาจตรวจค้นเรือ หรืออากาศยานที่สงสัยว่าได้มีการกระทำอัน เป็นโจรสลัด รวมทั้งให้ควบคุมและยึดเรือหรืออากาศยานและสิ่งของที่จะใช้หรือได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาจากการกระทำความผิด ร่างมาตรา 9 วรรคสอง ได้เสนอแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการจัดการของกลางและค่าใช้จ่ายในการจัดการของกลางไว้ดังนี้

¹⁷ ตามมาตรา 57 พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481 อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ ได้แก่ 1) พนักงานฝ่ายปกครอง และตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าท่า นายทหารชั้นสัญญาบัตรที่ทงหน้าที่ผู้บังคับบัญชาป้อม ผู้บังคับการเรือ เจ้าพนักงานประมง และศุลกากรตั้งแต่หัวหน้าแผนกขึ้นไป 2) เจ้าพนักงานศุลกากรตั้งแต่หัวหน้ากองขึ้นไป.

"ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทหารเรือได้ควบคุมหรือยึดเรือ หรืออากาศยาน หรือสิ่งของอื่นโดยมิเหตุอันสมควร คำการะหรือคำใช้จำยอมอันเกิดจากการเก็บรักษาสิ่งดังกล่าวไว้ ถ้าเป็นคำการะหรือคำใช้จำยอมที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้องจัดให้มี หรือใช้จำยอมอยู่แล้วตามปกติ ให้ผู้ควบคุม ผู้ครอบครอง หรือเจ้าของเรือ หรืออากาศยานเป็นผู้รับผิดชอบ"

ในร่างมาตรา 11 วางบทคุ้มครองการกระทำของเจ้าพนักงาน เอาไว้ "ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าหน้าที่ทหารเรือไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวใน บรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้น เว้นแต่จะได้กระทำโดยจงใจให้เกิดความเสียหาย หรือโดยความ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง" บทบัญญัติดังกล่าวนี้บ่งว่าน่าสนใจมาก และย่อมมีผลคุ้มครองการ ทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำโดยสุจริตอย่างมาก ซึ่งในบทสรุปและข้อ เสนอแนะ จะได้ กล่าวถึงบทบัญญัติท่านองนี้อีกครั้งว่า เหตุใดจึงควรมีบทบัญญัติท่านองนี้เอาไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีการพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติพิเศษว่าด้วยของกลางในคดีอาญาที่ควรจะร่างขึ้นใน อนาคต

3.2 หลักและวิธีการยึดทรัพย์ของกลาง

อำนาจในการยึดทรัพย์ของกลาง นอกจากจะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีการพิจารณา ความอาญา ซึ่งเป็นหลักที่ใช้ แล้วยังมีกฎหมายพิเศษฉบับต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ในการยึด ไว้ด้วย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของ พนักงานสอบสวน เท่านั้น ดังนั้นจึงจะทำการศึกษาวิเคราะห์ หลักเกณฑ์และวิธีการยึดทรัพย์ของกลาง ตามประมวลกฎหมายวิธีการพิจารณาความอาญา เป็นหลัก ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 เหตุแห่งการยึดทรัพย์

ในการยึดทรัพย์นั้น เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐ โดยมีความมุ่งหมาย ดังนี้

ก. เพื่อใช้เป็นหลักฐานในคดี การยึดทรัพย์ในกรณีดังกล่าวนี้ ไม่คำนึงว่า ทรัพย์ที่ยึดมานั้น จะเป็นทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือไม่ และจะ เกี่ยวเนื่องกับการ กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม โดย เป็นการยึดทรัพย์สืบไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาคดีใน เบื้องต้น ในฐานะที่เป็นพยานหลักฐาน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีการพิจารณาความอาญา

มาตรา 69(1)¹⁸ มาตรา 85 วรรคแรก¹⁹ และมาตรา 98²⁰ หรือในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 64 ทวิ²¹ ซึ่งความบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดทรัพย์สินต่าง ๆ ไว้ได้ หากเห็นว่าสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี เช่น พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดใบอนุญาตเดินเรือไว้เพื่อการสอบสวนความมาตรา 131 ซึ่งคำว่า "หลักฐาน" ย่อมรวมถึงพยานเอกสารด้วย เมื่อใบอนุญาตเดินเรือใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจรวบรวมไว้เพื่อการสอบสวนได้ เมื่อเจ้าพนักงานผู้ยึดได้ทำไปโดยสุจริต และยึดไม่เกินเวลาอันสมควร จะถือว่าทะเลาะเบาะแว้งไม่ได้²²

ข. ยึดไว้เพื่อที่จะทำการริบทรัพย์สิน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1.1 ว่า ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาคดี ในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง แต่เมื่อใดก็ตาม หากปรากฏว่าทรัพย์สินที่ยึดไว้เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด หรือเกี่ยวเนื่องในการกระทำความผิด ทรัพย์สิน

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 บัญญัติว่า "เหตุที่จะออกหมายค้นได้ มีดังต่อไปนี้ (1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน . . ."

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคแรก บัญญัติว่า "เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้".

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 บัญญัติว่า "การค้นในที่รโหฐานนั้น จะค้นได้แต่เฉพาะเพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของที่ต้องการค้นเท่านั้น และมีข้อยกเว้นว่า ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ หรือยืนยันผู้ต้องหา หรือจำเลย.

²¹ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 64 ทวิ บัญญัติไว้ว่า "ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ยึดบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้".

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 837/2486.

เหล่านี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32, 33, 34²³ ศาลจะสั่งริบ แต่ก่อนที่ศาลจะสั่งริบ ทรัพย์สินเหล่านี้ได้ จะต้องปรากฏว่าทรัพย์สินหรือสิ่งของเหล่านี้ ได้มีการนำเข้ามาสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลแล้ว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานของรัฐ มีอำนาจในการยึดทรัพย์สินหรือสิ่งของดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ทรัพย์สินหรือสิ่งของดังกล่าว เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แต่อย่างไรก็ตาม การที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจ เช่นว่านี้ได้ จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ทรัพย์สินนั้น มีมูลกรณีตามกฎหมายที่อาจจะถูกยึดได้ด้วย ส่วนมูลกรณีใดที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจยึดทรัพย์สินของได้นั้น ก็เป็นไปตามความมุ่งหมายของการยึดมาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน กับยึดมาเพื่อริบแล้วแต่กรณี

เหตุแห่งการยึดทรัพย์สินในข้อ 1.1 และ 1.2 นี้ เป็นความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินในทางอาญา ซึ่ง เมื่อได้ศึกษา เปรียบ เทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศในเรื่องเดียวกันนี้ ตามที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 2.2 ก็มีความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินในทางอาญาเป็นสองกรณี ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่นเดียวกับ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินของในทางอาญาทั้งสองกรณีดังกล่าว เป็นหลักสากล ดังตัวอย่างเช่น ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา แม้จะมีบทบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ ในการให้หลักประกัน และให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการที่จะถูกจับ ชัง คั่น และยึด โดยเจ้าพนักงานของรัฐบ้างอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ ในการที่จะทำการจับ ชัง คั่น และยึดได้ หากได้กระทำไปโดยมีเหตุอันควร (Probable cause) ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ความว่า "สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และทรัพย์สินของจากการถูกตรวจค้น หรือยึดโดยไม่มีสาเหตุอันควร จะถูกล่วงละเมิด และห้ามมิให้มีการออกหมาย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบาน หรือคำปฏิญาณ และ

²³ นอกจากนี้ ยังรวมถึงทรัพย์สินซึ่งได้ให้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143, 144, 149, 150, 167, 201 และ 202 กล่าวคือ เป็นทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิด ได้มอบให้เจ้าพนักงาน เพื่อจงใจให้ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ทรัพย์สินเหล่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งริบได้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีพระราชบัญญัติอื่น เช่น พระราชบัญญัติ สุลกากรฯ พระราชบัญญัติแร่ และพระราชบัญญัติ ปาหนาน เป็นต้น ที่ให้อำนาจศาลสั่งริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ได้.....

โดยเจตนาหมายนั้นจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับกุม หรือสิ่งของที่จะยึด"

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาประกอบคำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งประเทศสหรัฐ ในคดี Phymouth V. Pa²⁴ ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "บทบัญญัติแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในมาตรา 4 ไม่ได้ยับยั้งเจ้าพนักงานจากการยึดสิ่งของซึ่งเป็นของผิดกฎหมาย แม้ว่าเจ้าพนักงานจะทำการค้นในเคหสถานของจำเลยเนื่องในความผิดฐานอื่นก็ตาม" ซึ่งตรงกับแนวความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์ในกรณีที่สอง ว่าด้วยการยึดสิ่งของอันพึงต้องริบ

ส่วนการยึดทรัพย์สิ่งของเพื่อใช้ เป็นพยานหลักฐานตามความมุ่งหมายแรก คือยึดไว้เพื่อ เป็นพยานหลักฐานนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จนเรียกกันในหมู่นักกฎหมายอเมริกัน ว่า ยึดหลักฐาน (Seizure evidence)²⁵ นั้นเอง

นอกจากนี้ในกฎหมายของอังกฤษ มาตรา 19(2) (a) และ (b) ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการยึดสิ่งใด ๆ ซึ่งอยู่ในเคหสถานของผู้ครอบครอง ถ้ามีเหตุเชื่อว่าสิ่งนั้น เป็นของที่ได้จากการกระทำความผิด และการยึดนั้นจำเป็น เพื่อป้องกันสิ่งนั้นจากการถูกซ่อนเร้น ทำให้สูญหาย ทำให้เสียหายหรือทำลายเสีย ซึ่งตรงกับความมุ่งหมายในเรื่องยึดตามกรณีที่สอง และในมาตรา 19(3) (a) และ (b) บัญญัติให้เจ้าพนักงานอาจยึดสิ่งของสิ่งใดซึ่งมีเหตุ น่าเชื่อว่าเป็นหลักฐานแห่งการกระทำความผิด ซึ่งเจ้าพนักงานกำลังทำการสืบสวน ซึ่งเป็นกรณีตรงกับความมุ่งหมายในกรณีแรก คือยึดไว้เพื่อ เป็นพยานหลักฐาน

เหตุแห่งการยึดทรัพย์หรือความมุ่งหมายในการยึดทรัพย์ ในกรณีแรกและกรณีที่สองดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นการยึดทรัพย์ในทางอาญา กล่าวคือทรัพย์สิ่งของที่อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกยึดนั้น ต้องมีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางอาญา หลักที่ควรจะพิจารณาถึงก็คือ การกระทำความผิดอาญาในกรณีดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นการกระทำความผิดในทางอาญาโดยเจตนาแต่เพียงอย่างเดียว หรือให้หมายรวมถึงการกระทำโดยไม่เจตนาหรือประมาทด้วย ซึ่งเห็นว่าหาก เป็นการยึดไว้เพื่อความมุ่งหมายในกรณีแรก คือยึดไว้เพื่อ เป็นพยานหลักฐานนั้น เห็นว่า หากทรัพย์สิ่งของนั้นมีความจำเป็นที่ใช่ เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาแล้ว แม้ว่า

²⁴ 380 U.S. 693 (1965).

²⁵ มาโนค สิทธิผล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ไม่เจตนาหรือการกระทำโดยประมาทแล้ว หากมีความจำ เป็นต้องยึดไว้ เพื่อ เป็นพยานหลักฐานแล้ว เจ้าพนักงานก็จะต้องยึดไว้ แต่ถ้าหากยึด เพื่อความมุ่งหมายในกรณีที่สอง กล่าวคือยึดไว้เพื่อรับนั้น หากเป็นการกระทำผิดโดยเจตนา นั้น ย่อมไม่มีปัญหา เพราะถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช่หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือมีไว้เป็นความผิดได้ แต่หากว่าเป็นการกระทำผิดโดยประมาทแล้ว จะถือได้หรือไม่ว่าทรัพย์สินนั้น จะต้องเป็นทรัพย์สินของที่ใช่หรือมีไว้เพื่อใช้ หรือมีไว้เป็นความผิด ซึ่งจะได้ทำการศึกษาวិเคราะห์ในบทต่อไป

ค. เพื่อใช้ในการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแพ่ง ทรัพย์สินของในกรณีไม่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดในทางอาญาแต่อย่างใด แต่จำ เป็นที่จะต้องยึดหรืออายัดไว้ เป็นหลักฐานแห่งคดี ในการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแพ่ง ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1323 ถึง 1328 กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

(1) กรณีทรัพย์สินหาย และไม่มีทราบตัวผู้ทำของหาย ผู้เก็บทรัพย์สินดังกล่าวนี้ได้ และไม่มีทราบว่าผู้ใด เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ผู้เก็บทรัพย์สินได้จะต้องนำทรัพย์สินของที่เก็บได้นี้ไปมอบให้แก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ยื่นภายในสามวัน โดยแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบ เพื่อ เป็นประโยชน์ในการติดตามหาตัว เจ้าของกรรมสิทธิ์ต่อไป ซึ่งหากไม่มีผู้ใดมาแสดงตน เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ภายในกำหนด 1 ปี ให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวตกแก่ผู้เก็บได้ ซึ่งในระหว่างที่ทรัพย์สินที่ เก็บได้อยู่ในระหว่างการดูแลรักษาของ เจ้าพนักงาน ก็ถือว่าเป็นของกลาง เช่นเดียวกัน ซึ่ง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ดูแลรักษารับผิดชอบในของกลางดังกล่าวด้วย

(2) ทรัพย์สินอันตกหรือทิ้งทะเลหรือทางน้ำหรือน้ำซัดขึ้นฝั่งตามประมวลกฎหมายแพ่ง บัญญัติให้บังคับตามกฎหมายและข้อบังคับว่าด้วยการนั้น แต่ยังไม่ปรากฏว่าได้มีกฎข้อ บังคับ เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวนี้แต่อย่างใด ในทางปฏิบัติจึงคงยึดถือตามวิธีปฏิบัติในข้อ ก.

(3) สิ่งหาทรัพย์สินมีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้ และมีผู้เก็บได้โดยพฤติการณ์ ไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่า เป็นเจ้าของได้ กรณีดังกล่าวนี้ให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตก เป็นของแผ่นดิน ฉะนั้นผู้ที่พบและ เก็บได้มีหน้าที่ที่จะต้องนำส่งมอบให้แก่ตำรวจท้องที่ที่ เก็บได้ มิฉะนั้นอาจมีความผิดฐานยกยอกของ เก็บตกได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 355

(4) ทรัพย์สินซึ่งได้ใช้กระทำความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือ เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น และได้ส่งมอบไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ให้กรรมสิทธิ์ตก เป็นของแผ่นดิน ถ้า เจ้าของมิได้ เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่งหรือถ้าได้ฟ้องคดี

อาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในกรณีที่ไม่ทราบตัวเจ้าของให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี²⁶ กรณีดังกล่าวนี้เป็นเรื่องทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำผิดมาฟ้อง หรือได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ยังไม่ทราบว่าเจ้าของทรัพย์สินเป็นใคร จึงให้เจ้าพนักงานยึดไว้เป็นของกลางเพื่อรอให้เจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงมาเรียกร้องเอาคืนไป ภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีหรือห้าปี แล้วแต่กรณี แต่ถ้าล่วงเลยกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ไม่มีผู้ใดมาเรียกร้องเอาคืน ให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของแผ่นดิน

ในกรณีดังกล่าวนี้ มีปัญหาว่าในคดีอาญาที่มีอายุความสิบปี ถึงยี่สิบปีขึ้นไป หากปรากฏว่ายังไม่ได้ตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี ดังนี้หากปรากฏว่าเจ้าของทรัพย์สินมาเรียกขอรับทรัพย์สินของกลางคืนเกินกว่า 1 หรือ 5 ปี แล้วแต่กรณีดังนี้ เจ้าพนักงานจะอ้างได้หรือไม่ว่า ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 ซึ่งเป็นปัญหาที่จะทำการศึกษาวិเคราะห์ในบทต่อไป

แต่หากว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของ เสียง่ายหรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สิน ก็ให้กรมในรัฐบาลนำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดก่อนกำหนด เวลาดังกล่าวข้างต้นได้ โดยบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อให้สามารถพิสูจน์กรรมสิทธิ์ได้ แล้วเก็บเงินไว้แทน

ในกรณีที่ของกลางเป็นรถยนต์นั้น ตามระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับรถของกลาง พ.ศ. 2532 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนอาจขออนุมัติผู้บังคับบัญชาให้ขายทอดตลาดรถยนต์ของกลาง ภายใน 6 เดือน นับแต่วันยึดรถ หากเห็นว่า หากหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่าย จะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินและไม่เป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ทางคดีต่อไป ซึ่งเมื่อได้ทำการขายทอดตลาดเรียบร้อยแล้ว ได้เงินจำนวนเท่าใด ให้เก็บไว้ที่กองการเงิน กรมตำรวจ หรือคลังจังหวัด แล้วแต่กรณี เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 แล้ว ยังไม่มีผู้ใดแสดงความเป็นเจ้าของให้เงินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน

²⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327.

3.2.2 ลักษณะของทรัพย์สินที่ทำการยึด

สำหรับทรัพย์สินที่ทำการยึดในทางคดีอาญานั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามีเหตุหรือจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ การยึดไว้เพื่อใช้ เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดี ประการหนึ่ง และ เป็นการยึดไว้ เพื่อรับทรัพย์สินอีกประการหนึ่ง

จากความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทรัพย์สินที่ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการยึดไว้ นั้น ไม่จำเป็นต้อง เป็นทรัพย์สินที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรง กล่าวคือ เป็นทรัพย์สินที่มีไว้หรือทำขึ้น เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้ เพื่อใช้ในการกระทำความผิด เสมอไป แต่เพียงประการ เดียว แต่ยังคงรวมถึงทรัพย์สินที่ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการยึดไว้ เพื่อ เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69(1) ว่า "... เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะใช้ เป็นพยานหลักฐาน การสอบสวน ได้ส่วนมูลฟ้อง หรือพิจารณา" มาตรา 85 วรรคแรก บัญญัติไว้ ว่า "... เจ้าพนักงานผู้จับ หรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่ อาจจะใช้ เป็นพยานหลักฐานได้..." และในบทบัญญัติแห่งมาตรา 98 บัญญัติว่า "... (1) ในการค้น หาสิ่งของโดยไม่ว่ากีดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐาน และเป็นประโยชน์หรือยับยั้งผู้ต้องหาหรือจำเลย" จากบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการยึดทรัพย์สินสิ่งของใดนั้น ไม่จำเป็นต้องยึดไว้เพื่อทำการริบอย่าง เดียวเท่านั้น แม้จะปรากฏว่า ทรัพย์สินสิ่งของนั้น จะไม่มีส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำในทางอาญาโดยตรงก็ตาม หาก ปรากฏว่า ทรัพย์สินสิ่งของนั้นสามารถจะใช้ เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณายืนยันการ กระทำความผิดของผู้ต้องหา หรือจำเลยได้ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจก็สามารถทำการยึดทรัพย์สินของ เช่นว่านั้นได้

แต่มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาคำถามมาก็คือทรัพย์สินที่ เจ้าพนักงานทำการยึดไว้ นั้น จะ ตกเป็นของกลางในทันทีหรือไม่ ซึ่งปัญหาในกรณีดังกล่าวนี้ ได้มีนักกฎหมายบางท่าน เห็นว่า²⁷ ทรัพย์สินสิ่งของที่ เจ้าพนักงานยึดมา เพื่อใช้ เป็นพยานหลักฐาน โดยที่ทรัพย์สินสิ่งของนั้นมีทรัพย์สินที่มีไว้ เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิดแต่

²⁷ มาบิต สิทธิผล, ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและริบของกลางในคดีอาญา, หน้า

อย่างใดนั้น มิใช่ของกลางตามนัยแห่งกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การยึดทรัพย์สิน หรือสิ่งของที่ จะก่อให้เกิดทรัพย์สินหรือสิ่งของนั้นตก เป็นของกลาง ตามนัยแห่งกฎหมายดังกล่าวนั้น จะต้องเป็นการ ยึด เพื่อนำทรัพย์สินหรือสิ่งของนั้นมาสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลเพื่อริบต่อไป เท่านั้น

สำหรับผู้เขียนกลับ เห็นว่า ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานได้ทำการยึดไว้แล้ว ไม่ว่าการ ยึดทรัพย์สินสิ่งของนั้น จะเป็นการยึดโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อริบทรัพย์สิน สิ่งของนั้น ก็น่าจะถือว่าเป็นของกลางในคดีอาญาทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะตามความหมายของคำว่า "ของกลาง" ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อที่ 3.1 แล้วว่า หมายถึง "ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานผู้มี อำนาจได้ทำการยึดไว้ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญา และยึดไว้เนื่องจาก ทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบตามกฎหมาย" และตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 ว่าด้วย เรื่องของกลางและของส่วนผู้ต้องหา ข้อ 413 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การเก็บรักษาของกลาง พ.ศ. 2480 ลักษณะที่ 1 ว่าด้วย เรื่องของกลาง ได้ให้คำจำกัดความ ของคำว่า "ของกลาง" หมายถึง วัตถุใด ๆ หรือทรัพย์สินซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของ เจ้าพนักงานโดยอำนาจแห่งกฎหมาย หรือโดยหน้าที่ในทางราชการและยึดไว้ เป็นของกลางเพื่อ พิสูจน์ในทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ" และ "ของกลางในคดีอาญา คือ สิ่งของที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดทางคดีอาญา เช่น สิ่งของที่บุคคลมิไว้เป็นความผิดหรือสิ่งของที่ ำใช้ เป็นหลักฐานพิสูจน์ความผิด" เมื่อได้พิจารณาประกอบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 69, 85 และ 98 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น²⁸ จึงเห็นว่า คำว่าของกลาง

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 บัญญัติว่า "เหตุที่จะออกหมาย- ค้นได้ มีดังต่อไปนี้ (1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคแรก บัญญัติว่า "เจ้า- พนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยาน หลักฐานได้".

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 บัญญัติว่า "การค้นในที่รโหฐาน นั้น จะค้นได้แต่ เฉพาะ เพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของที่ต้องการค้น เท่านั้น แต่มีข้อยกเว้นว่าในกรณีที่ค้นหา สิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐาน เพื่อ เป็นประโยชน์หรือใช้ยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย.

หรือของกลางในคดีอาชญาจะหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจยึดไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดี ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดีอาญาโดยตรง หรือไม่ก็ตาม เพราะมีฉะนั้นแล้วจะมีผลในการตีความว่า ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานยึดไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานโดยมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางอาญาโดยตรงมิใช่ของกลางในคดีอาญา จะทำให้เกิดข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจและข้อบังคับการเก็บรักษาของกลาง กระทรวงมหาดไทยกับทรัพย์สินในส่วนนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ความบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ก็บัญญัติให้พนักงานสอบสวนสามารถยึดทรัพย์ที่ศาลมิได้สั่งริบให้แก่เจ้าของที่แท้จริงได้ ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นได้ว่า ทรัพย์ที่ถูกยึดไว้เป็นของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอันศาลพึงต้องริบไว้เสมอไป

สำหรับปัญหาประการสุดท้ายที่ว่า ทรัพย์สินอันพึงต้องยึดไว้นั้นจะต้องมีลักษณะอย่างไรรั้น คงเป็นความบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือว่าเป็นหลักทั่วไปของทรัพย์ของกลางในคดีอาญา นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาความบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะ เรื่องอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์พอแยกพิจารณาหลักที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

(1) ทรัพย์ที่พึงจะต้องยึดไว้เป็นของกลางนั้น อาจจะเป็นได้ทั้งทรัพย์ที่เป็นสังหาริมทรัพย์ และทรัพย์ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ยังต้องรวมถึงทรัพย์สินด้วย เพราะความบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ใช้คำว่า "ทรัพย์สิน" ซึ่งย่อมหมายความถึง ทรัพย์อันเป็นวัตถุที่มีรูปร่างซึ่งเป็นทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ด้วย รวมทั้งทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่ไม่มีรูปร่างด้วย เช่น สิทธิในตั๋วทรัพย์ต่าง ๆ เป็นต้น

(2) ทรัพย์สินตามข้อ 1 จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางอาญาโดยตรง เช่น

(2.1) เป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำ หรือมิไว้ เป็นความผิด เช่น อาวุธปืนที่ไม่มีทะเบียน อาวุธปืนที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ค้า ยาเสพติดประเภทต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ผู้ใดทำขึ้น หรือมิไว้ในครอบครอง ถือว่าเป็นความผิด และของกลางเหล่านี้ ศาลพึงจะต้องริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าทางพิจารณาจะปรากฏว่าทรัพย์สินดังกล่าวนี้

จะเป็นของผู้ใดก็ตาม และแม้จะปรากฏว่าการกระทำของผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่เป็นความผิด
ทรัพย์สินของกลางดังกล่าวก็อยู่ในข่ายที่ศาลพึงริบไว้เสียทั้งสิ้น

(2.2) เป็นทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด
ทรัพย์สินเหล่านี้โดยสภาพในตัวของมันเองแล้ว ไม่เป็นความผิด แต่สิ่งเหล่านี้จะถูกศาลริบไว้ได้ก็
ต่อเมื่อได้ใช้ทรัพย์สินดังกล่าวในการกระทำความผิด หรือแม้ว่ายังไม่ทันนำออกใช้ แต่มีไว้เพื่อใช้ในการ
การกระทำความผิด เช่น มีคปลดผลไม้ โดยตัวของมันเองไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด แต่หากนำไป
ใช้ในการชิงทรัพย์สินผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือบรรดาเครื่องเล่นไม้ รถมอเตอร์
ไซด์ ม้า ที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดฐานลักลอบตัดไม้ ดังนี้ ก็ถือว่าเป็น
เป็นทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดซึ่งศาลพึงจะต้องสั่งริบ

(2.3) นอกจากนี้ หากปรากฏว่า เป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการ
กระทำความผิด เช่น ไม้ที่ได้มาจากการลักลอบตัดไม้ สินค้าที่ได้ลักลอบนำเข้ามาในราชอาณาจักรโดย
หลบเลี่ยงหนีภาษีศุลกากร เงินรายได้ที่ได้มาจากการลักลอบค้ายาเสพติดให้โทษ ทรัพย์สินเหล่านี้แม้
จะไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด แต่
ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด จึงเป็นทรัพย์สินที่พึงจะต้องริบตามกฎหมาย

(3) ทรัพย์สินซึ่งแม้จะไม่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในทางคดีอาญา
โดยตรง แต่หากสามารถนำมาใช้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานนั้นยืนยันผู้กระทำความผิด อันเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี
เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจก็สามารถยึดทรัพย์สินสิ่งนั้นได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา มาตรา 98²⁹

3.2.3 ผู้มีอำนาจในการยึด

สำหรับผู้มีอำนาจในการยึดทรัพย์สินใด ๆ ไว้เป็นของกลางนั้น ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไป และตาม
พระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นกฎหมาย เฉพาะบัญญัติถึงผู้มีอำนาจในการยึดทรัพย์สินไว้ พอสรุป
ความได้ดังต่อไปนี้

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 บัญญัติไว้ว่า "... (1) ในกรณี
ค้นหาสิ่งของโดยบังเอิญสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นพบอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยาน
หลักฐาน เพื่อ เป็นประโยชน์หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย".

ก. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สำหรับเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ยึดทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ แต่ในมาตรา 61, 78 และ 92 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 3 การจับกุม บทที่ 1 ข้อ 3 และลักษณะ 4 การค้น บทที่ 1 ข้อ 68 กำหนดให้ผู้มีอำนาจยึด คือ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการจับและค้น อันได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 อนุมาตรา 16 บัญญัติไว้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตามปกติได้แก่ เจ้าพนักงานตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่รักษาการ เกี่ยวกับความผิดอาญาทุกประเภท และให้รวมถึงเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงพนักงานอื่น ๆ ซึ่งตามกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ ในเมื่อทำการอื่นเกี่ยวกับการจับกุมหรือปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งคนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

ข. เจ้าพนักงานอื่น ๆ ตามกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ ซึ่งได้กำหนดให้เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ ดังเช่น พนักงานศุลกากร ตามกฎหมายเกี่ยวกับศุลกากร เจ้าพนักงานป่าไม้ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ นายทหารเรือ ตามพระราชบัญญัติให้อำนาจทหารเรือปราบปรามความผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ. 2490 เป็นต้น เจ้าพนักงานเหล่านี้ต่างมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตามหลักกฎหมายทั่วไป³⁰ นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ

3.2.4 วิธีการยึด

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่า ผู้มีอำนาจยึดได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และเจ้าพนักงานตามกฎหมายพิเศษ ซึ่งในกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับก็ได้บัญญัติ ถึงวิธีการยึด และหลักเกณฑ์ในการเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางไว้แตกต่างกัน ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คงจะกล่าวถึงวิธีการยึด อันเป็นงานในหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนเท่านั้น ดังนั้น จึงเพียงแต่ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะวิธีการยึดทรัพย์สิน ตามหลักกฎหมายทั่วไปเท่านั้น จะไม่กล่าวล่วงลงไปกฎหมายพิเศษฉบับต่าง ๆ

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

สำหรับวิธีการยึดทรัพย์ตามหลักกฎหมายทั่วไปนั้น ปรากฏว่าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา มิได้บัญญัติถึงวิธีการในการยึดทรัพย์ของกลางไว้แต่อย่างใด ฉะนั้นจึงคงมีเพียงหลักเกณฑ์ในการเก็บรักษาของกลาง ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย³¹ และระเบียบการเก็บรักษาของกลางของกรมตำรวจ³² ซึ่งพอที่จะสรุปปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับวิธีการยึดได้ดังนี้

ก. การใช้ดุลพินิจในการยึด อำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์ เป็นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมายในกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ โดยเหตุที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดวิธีการในการยึดทรัพย์สินไว้โดยแจ้งชัด เพียงแต่ระบุไว้ว่าทรัพย์สินอย่างใดที่เจ้าพนักงานพึงยึดได้ แต่ก็ เป็นเพียงการกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ โดยเฉพาะทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้นั้น มีความหมายเพียงใด อย่างใดจึงถือว่าเป็นทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจยึดที่จะใช้ดุลพินิจว่า ทรัพย์สินอย่างใดควรยึดหรือไม่ จึงทำให้เกิดปัญหาว่า มีหลักเกณฑ์อย่างไรในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน เพื่อป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดหรือใช้ดุลพินิจไปในทางที่มีชอบ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สินได้ อันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งบ่อยครั้งที่หน่วยงานราชการมักจะถูกฟ้อง เรียกร้องค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยเจ้าพนักงานในการยึดทรัพย์สิน เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐ และตัวเจ้าพนักงานเองต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจำนวนมาก

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น เนื่องมาจากการที่ไม่มีบทบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการในการยึดทรัพย์สิน ตลอดจนกระบวนการในการปฏิบัติในการยึดทรัพย์ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากแก่เจ้าพนักงานที่จะต้องใช้ดุลพินิจในการดำเนินการ ซึ่งอาจเกิดข้อผิดพลาดขึ้นได้ในสถานการณ์เวลาและสถานที่ที่จำกัด ในส่วนนี้จึงควรมีระเบียบวิธีการปฏิบัติในการยึดทรัพย์ไว้โดย

³¹ ข้อบังคับการเก็บรักษาของกลาง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480.

³² ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 15 ว่าด้วยเรื่องของกลาง และของส่วนตัวผู้ต้องหา.

แจ้งชัด ทั้งในขั้นตอนกระบวนการในการยึดทรัพย์ และการควบคุมในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ อันเป็นการป้องกันการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และเป็นการคุ้มครองมิให้เจ้าพนักงานถูกฟ้องคดีใช้ค่าเสียหายในส่วนนี้ด้วย

ข. ข้อปฏิบัติ เกี่ยวกับของกลาง หลังจากที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจได้ทำการยึดของกลางไว้แล้ว หน้าที่ความรับผิดชอบ เกี่ยวกับทรัพย์ของกลางจึงตกอยู่กับเจ้าพนักงานผู้ทำการยึดที่จะต้องบันทึกรายละเอียด เกี่ยวกับของกลางที่ทำการยึดไว้ในหมายค้นโดยละเอียด กับทั้งให้ทำบัญชีของกลางทั้งหมดไว้ด้วย หลังจากนั้นให้ส่งพนักงานสอบสวนพร้อมด้วยของกลางทั้งหมด^{๓๓} ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการโต้แย้ง เกี่ยวกับทรัพย์สิ่งของที่เจ้าพนักงานทำการยึดมานั้น

สำหรับการเก็บรักษาของกลาง ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ต้องปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 1 เรื่องของกลาง ข้อ 418 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) ของกลางสิ่งใดมาถึงสถานีตำรวจ ให้พนักงานสอบสวนจรรยาบรรณสิ่งของลงในรายงานประจำและสมุดยึดทรัพย์ของกลาง แล้วเขียน เลขลำดับที่ยึดทรัพย์ติดไว้กับสิ่งของนั้นให้มั่นคง อย่าให้หลุดหรือสูญหายไป และเก็บของกลางนั้นไว้ในหีบหรือตู้เก็บของกลางสำคัญแจ้งให้เรียบร้อย เว้นแต่ของกลางนั้นมีค่ามาก เช่น เครื่องเพชร เครื่องทองรูปพรรณ เงินจำนวนมากหรือ เอกสารสำคัญต่าง ๆ หากเก็บรักษาที่สถานีตำรวจจะไม่มั่นคง ในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ส่งของกลางไปฝากไว้ในกองการเงิน กรมตำรวจ

^{๓๓} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103 "ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นบันทึก-รายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้นั้นต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้..."

มาตรา 104 บัญญัติว่า "เจ้าพนักงานที่ค้นโดยมิหมาย ต้องรีบส่งบันทึกและบัญชีดังกล่าวในมารต่อก่อนพร้อมด้วยสิ่งของที่ยึดมา ถ้าพอจะส่งได้ ไปยังผู้ออกหมายหรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่กำหนดไว้ในหมาย

ในกรณีที่ค้นโดยไม่มีหมายโดยเจ้าพนักงานอื่นซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวน ให้ส่งบันทึกบัญชีและสิ่งของไปยังพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ใดซึ่งต้องการสิ่งเหล่านั้น".

การยึด การมอบ การรับคืนของกลางให้ผู้ยึด ผู้มอบ ผู้รับลงชื่อ
ไว้ในสมุดคดีทรัพย์สินของกลางและงานประจำวัน เป็นสำคัญ

(2) ให้สารวัตร หรือผู้รักษาการแทนหรือหัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้รับ
ผิดชอบ เก็บรักษาอุกฤษฏ์แจและหีบของกลาง

(3) ของกลางที่เก็บรักษาไว้บนนั้น เมื่อเห็นว่าหมดความจำเป็นที่จะเก็บ
รักษาไว้ต่อไป ก็ให้ดำเนินการตามข้อ 415 ข้อ 416 หรือข้อ 417 แล้วแต่กรณี

(4) ของกลางในคดีอาญาที่ทราบตัวผู้มีสิทธิจะได้รับของคืนอยู่แล้ว
เมื่อเจ้าหน้าที่ได้แจ้งหรือประกาศให้ทราบ แต่ผู้นั้นยังไม่ได้มารับของไป เกินกว่า 1 ปี นับแต่วันที่
แจ้งหรือประกาศให้ทราบ ก็ให้รับของนั้น 7 เป็นของรัฐบาลและหมายเหตุไว้ในบัญชีแล้วจัดการต่อ
ไปดัง เช่นของที่ต้องรับ

(5) ของกลางในคดีอาญา ที่ไม่ทราบตัวผู้มีสิทธิจะได้รับของคืน ให้
ประกาศหาเจ้าของภายใน 5 ปี นับแต่วันประกาศ ไม่ได้ตัวผู้มีสิทธิมารับของนั้นก็ให้รับ เป็นของ
รัฐบาลและให้จัดการทำนองเดียวกัน

อนึ่ง ถ้าปรากฏตัวผู้มีสิทธิจะได้รับของคืนในระหว่างเวลาประกาศ และ
เจ้าหน้าที่ผู้รักษาได้แจ้งให้ทราบแล้ว แต่ผู้นั้นยังไม่มารับของคืนไป เช่นนี้ การที่จะรับ เป็นของ
รัฐบาลให้ถือกำหนดเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้มีสิทธิได้ทราบ ถ้ากำหนดเวลา 5 ปี ที่ประกาศไว้จะ
ถึงกำหนดเวลาที่เร็วกว่า ก็ให้ถือกำหนดเวลาที่เร็วกว่านั้น

(6) ของกลางอย่างอื่นที่ปรากฏตัวผู้มีสิทธิ จะได้รับความกฎหมายแล้ว
แต่ผู้นั้นยังไม่มารับของไป ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ภายในกำหนดเวลา 10 ปี หรือสังหาริมทรัพย์
ภายในกำหนดเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ผู้นั้นมีสิทธิจะได้รับของไปจากเจ้าหน้าที่ผู้รักษา ก็ให้รับ เป็น
ของรัฐบาล และจัดการทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ให้เจ้าหน้าที่ผู้รักษาแจ้งหรือประกาศให้
ผู้นั้นมารับของคืน เสีย

(7) การแจ้งหรือประกาศของเจ้าหน้าที่ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น
เจ้าหน้าที่ผู้รักษาไม่จำเป็นจะต้องฟังว่า ผู้มีสิทธิควรจะได้รับไม่ได้ทราบข้อความที่แจ้ง หรือ
ประกาศ เป็นเหตุให้ผู้นั้นไม่ได้รับของคืน แต่ถ้าภายในกำหนดเวลาที่กล่าวมาแล้ว ผู้มีสิทธิควรได้รับได้
แสดงความประสงค์ที่จะรับของคืน แต่มีเหตุขัดข้องมารับของนั้นไปไม่ได้ก็ให้เจ้าหน้าที่ผู้รักษา
พิจารณา ถ้า เห็น เป็นความจำเป็นจะผ่อนผันให้ เวลาแก่ผู้นั้นต่อไปอีกตามสมควรก็ได้

ถ้าผู้มีสิทธิควรได้รับของกลางนั้นแสดงความจำนงว่าไม่ต้องการรับของคืน และขอมอบให้แก่รัฐบาลดังนี้ ก็ให้ผู้มีหน้าที่จัดการบันทึกให้ผู้ยื่นลงนามไว้เป็นหลักฐาน ให้ลงนามมอบไว้ในบัญชีของกลางและรายงานประจำวันด้วย แล้วจัดการจำหน่ายต่อไป ตามระเบียบ

(8) ของกลางซึ่งตก เป็นของรัฐบาลและ เป็นของที่บุคคลมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ของกลางเหล่านั้น เป็นของที่ควรขาย เช่น อาวุธปืน เมื่อจะขายก็ให้ขายแก่บุคคลผู้ได้รับอนุญาตจาก เจ้าพนักงานให้มีอาวุธปืนได้ เว้นแต่จะมีระเบียบให้ปฏิบัติ เป็นอย่างอื่น

(9) ของกลางนั้นตก เป็นของรัฐบาลและ เป็นของที่ชำรุด เสียหาย ไม่มีราคาหรือ เป็นของที่ปราศจากราคาโดยสภาพของมัน เองหรือ เป็นของบุคคลไม่อาจมิได้โดยผิดต่อกฎหมาย เป็นของที่ไม่ควรขาย ให้สำรวจ เสนอผู้บังคับการสั่งทำลาย เสีย หรือส่งไปยังเจ้าหน้าที่แผนกการแห่งของนั้น แล้วแต่กรณี

(10) ของกลางอย่างใดที่เป็นโบราณวัตถุหรือ เป็นของแปลกประหลาด ซึ่งควรจะเก็บไว้เป็นเครื่องประดับสถานที่ราชการ หรือพิพิธภัณฑ์สถาน เหล่านี้เป็นของที่ไม่ควรขายหรือทำลาย

(11) ของกลางรายใดเป็นของใหญ่โต เช่น เรือ แพ และไม้ขนไม่สามารถจะนำมาเก็บรักษาไว้ ก็ให้ฝากไว้ยังสถานีตำรวจอื่น เก็บรักษาไว้จนกว่าจะมารับคืนไป และให้สถานีตำรวจนั้นรับฝากไว้ ลงรายงานประจำวันและสมุดบัญชีทรัพย์สินของกลางตามระเบียบ

(12) ของกลางรายใดเห็นว่าจะเก็บรักษาไว้อาจน่าเบื่อ เสียหายได้ก่อนที่คดีจะส่งฟ้องศาล จะจำหน่ายหรือป้องกันมิให้นำไปก็ให้จัดการไปตามสมควร เช่น เนิ้อโค กระบือสุกร ถ้าจะขายเอาเงินเก็บรักษาไว้ก็ได้ ถ้าของกลางรายใดมีการเบี่ยงกรรมสิทธิ์หรือพยานหลักฐานสำคัญประกอบคดี ถ้าจะกระทำไปก็จะเกิดการคัดค้านได้ในภายหลัง ก็ให้ระงับไม่ต้องขายหรือจัดการดังกล่าวมาข้างต้น

(13) ของกลางรายใดจับได้โดยสงสัยว่าจะ เป็นสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด ให้ผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของนำหลักฐานมาแสดง ถ้าหลักฐานมาแสดงไม่ได้ หรือไม่นำมาก็ดี ให้พนักงานสอบสวนส่งของกลางนั้นไปตรวจสอบที่กองทะเบียนประวัติอาชญากร กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ถ้าไม่ตรงกับบัญชีที่มีผู้มาร้องทุกข์ของหายไว้ ให้ออกประกาศโฆษณาหาเจ้าของ โดยปิดไว้ที่หน้าสถานีตำรวจ เช่นเดียวกับ เก็บของตก

(14) ผู้รักษากลางคนใดจงใจหรือ เลิน เล่อละ เลยหรือตัดแปลง แก้วไขของกลางให้ เปลี่ยนไปจากสภาพที่เป็นอยู่เดิม จงใจหรือ เลิน เล่อสำรวจของกลางให้ผิดไป จากความจริง หรือ เอาของกลางที่ยังไม่ควรขายไปขาย เป็นเหตุให้เกิดการเสียหายขึ้นหรือเอา ของกลางไปใช้โดยมิใช่ เพื่อการรักษาของนั้น หรือยกยอกไว้เป็นของคนเสีย นอกจากจะต้องได้รับ โทษอื่นจะพึงมีตามกฎหมายหรือโทษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนที่ใช้อยู่แล้ว ยัง จะต้องชดเชยราคาของหรือค่าเสียหายแทนอีกส่วนหนึ่งด้วย

(15) เมื่อมีการแต่งตั้งให้ไปรับตำแหน่งที่อื่น ผู้มีหน้าที่เก็บรักษาของ กลางและผู้ที่จะมารับหน้าที่ใหม่ จะต้องส่งมอบของกลางแก่กันให้ เสร็จก่อน เดินทางไปรับตำแหน่ง ใหม่ แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถเดินทางมารับมอบของกลางได้ภายใน เวลาที่กำหนดห้ามอบ ของกลางให้แก่ผู้รักษาราชการแทนรับไว้ แล้วให้ผู้มารับตำแหน่งใหม่รับมอบหมายของกลางจาก ผู้รักษาราชการให้ เสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วัน เดินทางมารับตำแหน่งใหม่

หน้าที่ของผู้รับมอบ ต้องสำรวจสิ่งของให้ถูกต้องตรงกับรายการในบัญชี หากของกลางใดไม่มีส่งมอบด้วยเหตุใด ให้หมายเหตุไว้ให้ชัดเจนแล้วลงชื่อกำกับไว้ทั้งผู้มอบ และ ผู้รับมอบ เมื่อรับมอบแล้วให้ เสนอผู้บังคับบัญชาทราบ หากมีการบกพร่องก็ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งดำเนิน การสอบสวนต่อไป เมื่อผู้รับมอบได้ เซ็นชื่อรับมอบของกลางแล้ว ถือว่าได้รับของกลางไว้ถูกต้อง ตามจำนวนที่ปรากฏในบัญชี และผู้มอบก็พ้นจากหน้าที่และความรับผิดชอบ เท่าที่ปรากฏในบัญชีของ กลางที่มีอยู่อย่างไม่นับบกร่องในขณะที่รับมอบต่อกัน เท่านั้น หากปรากฏว่าขาดคบกพร่องในจำนวน สิ่งของขึ้นภายหลัง ผู้รับมอบจะต้อง เป็นผู้รับผิดชอบ

(16) ผู้มีหน้าที่รักษากลางจะมอบหน้าที่รักษากลาง ให้ผู้อยู่ใน บังคับบัญชารักษาแทนก็ได้ ใน เมื่อของกลางบางสิ่งบางอย่างนั้น เป็นของไม่สำคัญหรือ เป็นของที่ สมควรจะมอบหมายได้หรือด้วยความจำเป็นในหน้าที่ชั่วคราว แต่การมอบหน้าที่นี้จะต้องรับผิดชอบ ใน เมื่อเกิดการเสียหายขึ้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า เป็น เพราะ เหตุสุดวิสัยหรือไม่สามารถจะ คุ่มครองได้

(17) การเก็บรักษาของกลางของตำรวจทุกหน่วย ในส่วนกลางให้ ปฏิบัติตามระเบียบนี้ การเก็บรักษาของกลางในหน้าที่ตำรวจนอกจากจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ การเก็บรักษาของกลางกระทรวงมหาดไทยแล้ว ให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

หน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพย์สินของกลางตกอยู่แก่พนักงานสอบสวน นับแต่ได้มอบจากเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการยึด ซึ่งในส่วนนี้ หากทรัพย์สินของกลางเป็นทรัพย์สินเสียหายหรือเป็นจำพวกเครื่องยนต์ เช่นรถยนต์ เรือยนต์ เครื่องจักร ทรัพย์สินของกลางเหล่านี้ยากที่จะทำการบำรุงรักษาได้ นอกจากนี้ทางราชการก็ไม่มีสถานที่เก็บรักษา และมีเจ้าหน้าที่ดูแลน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางงบประมาณในการดูแลรักษา จึงเป็นปัญหาของพนักงานสอบสวนที่มักจะถูกร้องเรียน และฟ้องร้องให้ชดเชยค่าเสียหายทดแทน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา คือ พนักงานสอบสวนควรเก็บรักษาไว้ถึงเมื่อใด จะคืนก่อนที่คดีถึงที่สุดได้หรือไม่ หากคืนก่อนต่อมาศาลสั่งริบแล้วจะทำอย่างไร นอกจากนี้ยังอาจเกิดข้อโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางอีกด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เจ้าพนักงานสอบสวนต้องประสบมาโดยตลอด ซึ่งจะได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเหล่านี้ในบทต่อไป

ในกรณีที่ทรัพย์สินของกลางเป็นวัตถุสิ่งของที่ต้องทำการตรวจพิสูจน์ เช่นอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ยาเสพติดให้โทษ พนักงานสอบสวนจะต้องนำทรัพย์สินของกลางเหล่านี้ไปตรวจพิสูจน์ที่กองพิสูจน์หลักฐานโดยเร็วที่สุด เพื่อมิให้เสียผลในการตรวจพิสูจน์ ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจะต้องจัดทำบันทึก และดำเนินการบรรจุหีบห่อไว้ แล้วนำส่งกองพิสูจน์หลักฐานทันที³⁴ เกี่ยวกับทรัพย์สินของกลางโดยละเอียด ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินของกลางสูญหายหรือถูกสับเปลี่ยนได้

การเก็บรักษาของกลางในคดีอาญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณีในกระทรวงอื่นที่มีข้อตกลงไว้กับกระทรวงมหาดไทยโดยเฉพาะ ให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทนปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ผืน สุนัข ยาเสพติดให้โทษ ยาสูบ ไร่ เกลือ ยานักดู ไม้มัดไฟ และปูนซีเมนต์ ซึ่งต้องเสียภาษีสรรพสามิต ให้ส่งของกลางไปยังกองกำกับการ 5 กองปราบปรามภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่วันของกลางมาถึงสถานีตำรวจท้องที่ที่จับได้ ถ้าของกลางใหญ่โตไม่สามารถนำส่งได้ ให้สถานีตำรวจนครบาลท้องที่รักษาไว้ ส่งไปแต่บัญชีของกลางก็ได้ ให้สารวัตรแผนก 1 กองกำกับการ 5 กองปราบปราม หรือผู้รักษาการแทนส่งของกลางดังกล่าวมาแล้ว หรือติดต่อไปยังกรมสรรพสามิตจัดการให้ผู้ชำนาญพิสูจน์และเก็บรักษาไว้ เว้นแต่ถ้าสุรา เมื่อปรากฏว่าเป็นสุราที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ส่งโรงต้มกลั่นบางยี่ขันตามข้อตกลงของกรมสรรพสามิต

³⁴ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 15 บทที่ 1 ของกลาง ข้อ 419.

การรับการมอบของกลางจากตำรวจท้องที่ ให้สารวัตรแผนก 1 กองกำกับการ 5 กองปราบปราม จัดการตามระเบียบว่าด้วยการรักษาของกลาง

(2) ของกลางกระทำผิดพระราชบัญญัติศุลกากร ส่งกรมศุลกากรดำเนินการ

(3) ของกลางกระทำผิดพระราชบัญญัติวิทยุสื่อสารให้ส่งมอบ เครื่องวิทยุรับ-ส่งแก่กองการสื่อสารกรมตำรวจ เก็บรักษาไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

(4) เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ถ้ากระทรวง เกษตรและกรมการประมงต้องการ จะทำไปใช้ในราชการก็อนุญาตให้รับไปได้

(5) ไม้หรือของป่าที่พนักงานฝ่ายตำรวจจับได้ ให้ส่งคณะกรรมการอำเภอท้องที่ที่จับได้รับมอบของกลางรักษาไว้ ส่วนค่ารักษาที่จะต้องเสียให้ เบิกทางกระทรวง เกษตรมาจ่ายให้แก่ผู้รักษา เมื่อคดีถึงที่สุดให้พนักงานสอบสวนแจ้งแก่อำเภอ เพื่อจัดการขายทอดตลาดเพื่อศาลสิ่งริบไม้ของกลาง

ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้พนักงานตำรวจ เป็นผู้รักษาไว้ เมื่อคดีถึงที่สุดศาลสิ่งริบ ก็ให้จัดการขายทอดตลาดตามระเบียบ

(6) สิ่งของผิดกฎหมายบรรทุกรถไฟหรือชุกช่อมากับสิ่งของอื่น ๆ โดยไม่แสดงรายการให้ปรากฏในใบส่งของ ค่าระวาง และอื่น ๆ ถ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ต้องการยึดไปทำการสอบสวน ให้ยึดเฉพาะของที่ผิดต่อกฎหมาย ทำหลักฐานมอบให้แก่สถานีไว้ เพื่อการรถไฟจะได้จัดการกับผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 แต่สิ่งของที่ต้องริบของหลวงหรือของแผ่นดินตามกฎหมายนั้น องค์การรถไฟไม่มีสิทธิ์จะได้รับค่าระวาง

ถ้าสิ่งของผิดกฎหมายที่ชุกช่อมานั้น ได้แสดงรายการตรงกับสิ่งของและได้ชำระค่าระวางและอื่น ๆ เสร็จแล้ว ให้ตำรวจทำหลักฐานมอบให้นายสถานีรถไฟไว้ และยึดสิ่งของนั้นมาได้

ถ้าไม่ต้องการยึดของกลางมาแต่ต้องการอายัดไว้ ให้พนักงานสอบสวนทำหลักฐานอายัดไว้กับนายสถานีรถไฟ สิ่งของอายัดให้ทำเครื่องหมายและติดตราไว้ เป็นสำคัญ

ห้าวันที่รายละเอียดสิ่งของอายัด 2 ฉบับ ลงนามผู้รับผู้มอบ พยาน แล้ว ยึดถือไว้คนละฉบับ

ของกลางที่ยึดมาทำการสอบสวนนั้น ถ้าหาเจ้าของไม่ได้ เมื่อขยายทอดตลาด
ของกลางแล้ว ให้สารวัตรหรือผู้บังคับกองหรือผู้รักษาการแทนส่ง เงินที่ขายของกลางไปให้ค่า
ระวางและอื่น ๆ อันผู้ส่งจะพึงชำระแก่องค์การรถไฟตามระเบียบ แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่ขาย
ทอดตลาดได้

ถ้าจำเป็นจะต้องคืนของกลางให้แก่เจ้าของรับไปให้คืนแก่ เจ้าหน้าที่องค์การ-
รถไฟที่ตำรวจไปยึดสิ่งของนั้นมา

การยึดของกลางห้ามมิให้ยึดระหว่างทาง ให้ตำรวจควบคุมไปถึงสถานี
ปลายทางที่จะเอาของลง เว้นไว้ว่าในกรณีจำเป็น จึงให้จัดการยึดหรืออายัดกับสถานีหนึ่งก็ได้

ในการเก็บรักษาของกลางซึ่งเกี่ยวข้องกับกระทรวง ทบวง กรมอื่น มักจะ
เกิดปัญหาในทางปฏิบัติแก่พนักงานสอบสวนอยู่บ่อยครั้ง ในกรณีที่มีการกระทำอันผิดต่อกฎหมายหลาย
ฉบับ แต่กฎหมายแต่ละฉบับต่างบัญญัติให้เจ้าพนักงานดำเนินการตามกฎหมายแต่ละฉบับ จึงก่อให้เกิด
ปัญหาว่าควรจะมอบทรัพย์สินของกลางดังกล่าวนี้ให้แก่เจ้าพนักงานผู้ใด ดังเช่นความผิดฐาน
ลักลอบนำไม้ เข้ามาในราชอาณาจักร จึงมีความผิดทั้งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราช
บัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2484 หรือกรณีลักลอบเอาวิทยุคมนาคมมาใช้ในราชอาณาจักร ก็เป็นความ
ผิดทั้งตามพระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498 และพระราชบัญญัติศุลกากรฯ ซึ่งกฎหมายแต่ละ
ฉบับก็บัญญัติให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายแต่ละฉบับมีหน้าที่ดูแลรักษาของกลางทั้งสิ้น

กรณีการเก็บรักษาของกลางในส่วนภูมิภาคนั้นกำหนดให้ผู้กำกับหรือสารวัตร
หรือผู้รักษาการแทน เป็นผู้เก็บรักษาไว้ ตามข้อบังคับการเก็บรักษาของกระทรวงมหาดไทย
ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2480 เว้นแต่ของกลางอย่างอื่นที่เป็นปลัสต์ว และสัควาหนะ ให้ทางอำเภอ
เป็นผู้รักษา

3.2.5 ผลของการยึดทรัพย์สินของกลาง

การยึดทรัพย์สินของกลางตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาโดยทั่วไป
มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. ตำรวจหรือพนักงานเจ้าหน้าที่จับผู้ต้องหาได้พร้อมของกลาง
2. ยึดได้แต่ของกลางในกรณีผู้ต้องหาหลบหนีทันทีทันใด และ

3. ใต้แค่ของกลาง แต่ไม่มีตัวผู้ต้องหา แต่เชื่อว่าของกลางนั้นได้เข้าในการกระทำความผิดด้วย กรณีเช่นนี้ ตำรวจหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ก็อาจยึดของกลางไว้เพื่อการสอบสวนได้

ผลของการยึดของกลางในชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ของกลางในคดี เปรียบ เทียบ คดี เปรียบ เทียบ เป็นไปตามมาตรา 37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ คดีที่อาจเสร็จสิ้นไปในชั้นพนักงานสอบสวนโดยไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีถึงชั้นศาล ได้แก่

- 1) คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว
- 2) คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียว อย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท
- 3) ความผิดต่อกฎหมาย เกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท
- 4) คดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติจรรยาบรรณฯ พระราชบัญญัติศุลกากรฯ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ฯ เป็นต้น

คดี เปรียบ เทียบได้ เหล่านี้ ถ้าผู้ต้องหายินยอมให้ เปรียบ เทียบ เจ้าพนักงานก็อาจกำหนดค่าปรับให้ผู้ต้องหาชำระ เมื่อผู้ต้องหายินยอมชำระค่าปรับภายใน 15 วัน แล้ว คดีนั้น เป็นอันเสร็จเด็ดขาด ต้องห้ามมิให้นำคดีอาญา เรื่องเดิมมาฟ้องอีก ตามมาตรา 39(3)^{๑๑} ในคดีที่มีค่าทดแทน เช่น คดีรชชนบาศเจ็บเล็กน้อย ต้องให้ผู้เสียหายยินยอมให้ เปรียบ เทียบด้วย และอาจตกลงค่าเสียหายไปด้วยเลยก็ได้

สำหรับของกลางในคดีที่ เปรียบ เทียบได้ เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นที่มีสิทธิในของนั้น (มาตรา 85 วรรคท้าย) เช่น นาย ก. ข. ทะเลาะกัน นาย ข. ชักมีดขึ้นมายู่ นาย ก. เผอิญตำรวจจับได้ก่อน และ เปรียบ เทียบปรับนาย ข. ตามมาตรา 379 ประมวลกฎหมายอาญา นาย ข. ยินยอมชำระค่าปรับ เมื่อคดีเสร็จสิ้นแล้ว ตำรวจก็ต้องคืน

^{๑๑} เปรียบ เทียบ เกินอำนาจ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 365/2502) เปรียบ เทียบไม่ชอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1100/2526) ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการมีสิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลได้.

มิด้าท์แก่นาย ข. แต่ถ้ามิดนั้นนาย ข. คร่ำมาจากแม่ค้าขายฝรั่งข้าง ๆ ทางที่วิวาทกัน ก็ต้องคืนมิดแก่แม่ค้าขายฝรั่งไม่ใช่ นาย ข. แต่แม่ค้าขายฝรั่งต้องขอคืนจากตำรวจภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ตำรวจยึดมิดไป มิฉะนั้น กรรมสิทธิ์ในมิดจะตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 1327 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า กรณีอาวุธปืนที่ตำรวจยึดมาเป็นของกลางในคดีอาญา หากคดีฟ้องร้องต่อศาล และพนักงานอัยการขอให้รับของกลาง เมื่อศาลพิพากษาให้รับของกลางนั้นแล้ว ก็ย่อมตกเป็นของแผ่นดิน เช่นนี้ย่อมไม่มีปัญหา แต่ในกรณีคดีที่พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบได้โดยไม่ได้มีการฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาล เช่น คดีหนึ่ง ผู้ต้องหาพกสับมือใส่กระเป่ากางเกง เดินไปตามถนน ตำรวจตรวจค้นพบจึงยึดของกลางนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี ผู้ต้องหาปรับสารภาพและยินยอมให้ทำการเปรียบเทียบปรับเป็นเงิน 20 บาท ในข้อหาพกพาอาวุธไปในทางสาธารณะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับแล้ว คดีเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37, 38 แต่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 371 ตอนท้ายให้ศาลมีอำนาจสั่งริบอาวุธนั้น เนื่องจากคดีนี้ไม่ได้มีการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ไม่มีทางที่จะให้ศาลสั่งริบอาวุธสับมือนั้นได้ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจริบ เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ สับมือไม่ใช่ของผิดกฎหมายโดยลำพัง แต่ผิดเพราะมาตรา 371 ห้ามมิให้พกพาไปในทางสาธารณะ เมื่อเสร็จคดีแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 85 วรรคสุดท้าย ต้องคืนของกลางให้แก่ผู้ต้องหาไป เพราะผู้ต้องหาไม่ได้มอบสับมือคืนให้แก่รัฐบาล เมื่อผู้ต้องหาส่งสับมือใส่กระเป่ากางเกง เดินพ้นสถานีตำรวจไปในทางสาธารณะ ก็ย่อมเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 อีก และต้องถูกจับมาดำเนินคดีอีก (เป็นความผิดต่างกรรม ต่างวาระ) ผู้ต้องหาที่จะต้องถูกเปรียบเทียบปรับอีก เมื่อพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับครั้งหลังเสร็จแล้ว ผู้ต้องหายอมมอบสับมือของกลางให้แก่พนักงานสอบสวนให้ตกเป็นของรัฐบาลแล้ว ถึงจะเป็นอันยุติได้

ข. ของกลางในคดีสิ่งจับผู้ต้องหา ของกลางในคดีสิ่งจับผู้ต้องหา คือ คดีอาญาที่มีการร้องทุกข์และสอบสวน เป็นคดีมีพยานหลักฐานพร้อมที่จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ แต่ตัวผู้ต้องหายังหลบหนีอยู่ เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการเชื่อตามพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาก่อทำผิดจริง ก็จะสั่งฟ้องผู้ต้องหา และสั่งจับภายในกำหนดอายุความอาญาซึ่งมีตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปีตามมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แล้วเสนออธิบดี-

กรมตำรวจ หรือรองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดออกหมายสั่งจับผู้ต้องหาไปทั่วประเทศ คดีนี้เรียกว่าคดีสั่งจับอันเป็นส่วนวนของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ³⁷

ปัญหาน่าคิดก็คือ ถ้าหากเจ้าพนักงานยึดของกลาง เช่น ปืนที่ผู้ต้องหาใช้ยิงคนถึงแก่ความตาย และหลบหนีไป ตำรวจยังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ จนสิ้นสุดอายุความ 20 ปี ตามมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พนักงานสอบสวนก็จะต้องเก็บรักษาปืนของกลางไว้ถึงยี่สิบปีเช่นกัน หรือถ้าเป็นรถยนต์ที่ผู้ต้องหาตั้งใจขับชนคนจนถึงแก่ความตาย ตำรวจก็ต้องยึดรถยนต์ไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด คือ จนกว่าจะสิ้นอายุความอาญาในกรณีที่สั่งจับผู้ต้องหา ถ้าหากก่อนครบอายุความทางอาญา แต่เลยกำหนดระยะเวลาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 แล้ว เจ้าของปืนก็ตี เจ้าของรถยนต์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกก็ตีมาร้องขอรับปืน หรือรถยนต์คืน เจ้าพนักงานจะอ้างมาตรา 1327 มาปฏิเสธไม่ยอมคืนของกลางให้แก่เจ้าของปืนหรือรถยนต์ได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะอำนาจยึดอย่างหนึ่ง อำนาจคืนอย่างหนึ่ง

กรณีนี้เห็นว่า ระยะเวลาตามกฎหมายแพ่ง ให้เจ้าของมาร้องขอคืนเสียภายใน 1 ปี³⁸ แต่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด คือ จนหมดอายุความยี่สิบปีถ้ายังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้

ตามความเห็นแล้ว เห็นว่า เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่คืนของกลางให้แก่เจ้าของที่แท้จริงได้ โดยอาศัยบทบัญญัติในมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า ให้ยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด ถ้าเจ้าพนักงานเห็นว่ายังจำเป็นต้องรักษาปืนไว้เป็นหลักฐานอีกกระยะหนึ่ง เพราะเห็นว่าเจ้าของปืนหรือรถยนต์มีพฤติการณ์รู้เห็นเป็นใจในการ

³⁷ สมพร พรหมพิตร, คู่มือการขอคืนของกลาง, หน้า 30.

³⁸ มาตรา 1327 วรรคแรก บัญญัติว่า "ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น และได้ส่งไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือ ถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี".

กระทำผิดกับผู้ต้องหาที่หลบหนีไป พนักงานสอบสวนจะมีครณนตและป็นต่อไปก็ได้ ส่วนเรื่อง
กรรมสิทธิ์ทางแพ่งนั้น เข้าใจว่าถ้ายังไม่พ้นอายุความทางอาญา ของกลางก็ยังไม่คืนไม่ได้

ค. ของกลางในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด แต่ยังไม่จับกุมตัวไม่ได้ ได้แก่
คดีอาญาที่สอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวน เสนอความเห็นควรสิ่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา เพราะพยาน
หลักฐานอ่อน หรือ เหตุตามกฎหมายที่ผู้ต้องหาไม่ควรถองรับโทษ หากพนักงานอัยการเห็นด้วย และ
มีคำสั่งไม่ฟ้อง เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมตำรวจเห็นชอบด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 145 คดีนั้นก็ถึงที่สุด

สำหรับของกลางในคดีประเภทนี้ พนักงานอัยการก็จะแจ้งพนักงาน
สอบสวนให้จัดการ เกี่ยวกับของกลาง พนักงานสอบสวนควรจะคืนของกลางแก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมี
สิทธิ เรียกร้องในของสิ่งนั้นตามมาตรา 85 วรรคท้าย กรณีไม่รู้ตัวเจ้าของ และผู้ต้องหาไม่ใช่
เจ้าของนั้นด้วย กรณีต้อง เป็นไปตามมาตรา 1327 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือถ้าไม่รู้ตัว
เจ้าของ ให้ของกลางนั้นตก เป็นของรัฐภายในห้าปีนับแต่วันยึด แต่สำหรับของกลางบางประเภท
เป็นของที่ต้องรับโดยสภาพ เช่น ยาเสพติด หนังสือลามก หรือวัตถุลามก คงไม่มีบุคคลใด
มาขอรับคืนแน่ กรรมสิทธิ์จึงต้องตก เป็นของรัฐตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327

ง. ของกลางในคดีไม่ปรากฏตัวผู้ต้องหา คดีไม่ปรากฏตัวผู้ต้องหา คือ คดี
อาญาที่ไม่ทราบตัวผู้กระทำผิด และพนักงานสอบสวน เสนอความเห็นควรงดการสอบสวนไปยัง
พนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วย ก็จะออกคำสั่งให้งดสอบสวนได้คดี เช่นนี้ภาษา
อัยการ เรียกว่า "สำนวนมุดดำ" และพนักงานอัยการจะไม่แจ้งผลคดี เกี่ยวกับของกลางอย่าง
กล่าวในข้อ 3 ข้างต้น จึง เป็นเรื่อง ที่พนักงานสอบสวนจะต้องจัดการตามหลักกฎหมายแพ่งต่อไป
กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้อง เก็บรักษาของกลาง เอาไว้ตามกำหนดระยะเวลาในมาตรา 1327
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าเจ้าของไม่มา เรียกคืนภายใน 1 ปี กรรมสิทธิ์ในของกลางนั้น
ก็ตก เป็นของรัฐไป

แต่คดีไม่ปรากฏตัวผู้ต้องหา นี้ มีผลเพียงให้งดสอบสวนเท่านั้น หากภายใน
อายุความอาญานั้นครบวันกระทำผิดคดีนั้น มีการจับตัวผู้กระทำผิดได้ ก็อาจรื้อฟื้นสำนวนขึ้นมาทำ
การสอบสวนใหม่ได้ ของกลางในคดีถ้าหากมีก็จะต้องนำมารวมไว้กับคดีอีกครั้งหนึ่ง ผลทางปฏิบัติ
เป็นอย่างไร น่าจะเป็นไปตามที่กล่าวในข้อ ข. ข้างต้น

ถ้าของกลางนั้น เป็นปืนเถื่อน ไม้เถื่อน ผืน กล้วยหรือเฮโรอิน ย่อมตก เป็นกรรมสิทธิ์แก่แผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 อยู่แล้ว ถ้าจำเป็น ต้องใช้ในคดีจะ เก็บไว้ เป็นนาน เท่าใดก็ได้

แต่ถ้า เป็นของผู้อื่นที่ เขามีได้รู้เห็น เป็นใจในการกระทำผิดนั้น ไม่ว่าจะ เป็นของกลางที่ได้มาโดยได้กระทำความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำผิด หรือเพื่อใช้ในการ กระทำผิด หรือของกลางที่จับใจหรือ เป็นรางวัลในการกระทำผิดเหล่านี้ เจ้าของแท้จริงมีสิทธิร้อง ขอคืนภายในหนึ่งปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาแล้ว

คดีที่พนักงานสอบสวน เสนอ เห็นควรงดการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการ อาจสั่งให้ทำการสอบสวนต่อไปก็ได้ หากมีทางจะรู้ตัวผู้ต้องหา ดังนั้นพนักงานสอบสวนก็ต้องทำการ สอบสวนต่อไป และของกลางในคดีก็จะต้องยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด

จ. ของกลางที่ศาลสั่งริบ ทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายที่ศาลจะสั่งริบโดยทั่วไปมี 2 ประเภท คือ

1. เป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 อย่างหนึ่ง กับ

2. เป็นทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33 อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งใน ประการหลังย่อมรวมทั้งทรัพย์สินที่ให้ เป็นสินบน เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 34 ด้วย

ทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ ทิ้งทรัพย์สินนั้นไว้ไม่ได้ หรือทำลายเสียก็ได้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 35) ในทาง ปฏิบัติ เมื่อศาลพิพากษาให้ริบของกลางนั้นแล้ว เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องจัดการ จำหน่ายบัญชี และภายในหก เดือน ให้แก่ผู้เก็บรักษาของกลาง ตำรวจของกลาง เพื่อจัดการขาย ทอดตลาด นับแต่วันที่ริบ ส่วนกรณี เป็นทรัพย์สินที่มีไว้ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 เช่น อาวุธปืน ธนบัตรปลอม ยาเสพติด เจ้าของที่แท้จริงไม่ว่าจะรู้เห็น เป็นใจด้วยกับการ กระทำความผิดหรือไม่ก็ขอคืนไม่ได้อยู่แล้ว เพราะหากคืนไป ผู้รับคืนก็ย่อมมีความผิดอีก